

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СЛАВІСТИКИ

Кваліфікаційна робота магістра
з польської лінгвістики на тему:

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ У ПОЛЬСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ

студентки II курсу
групи МЛпол55-18
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.038 Слов'янські мови
і літератури (переклад включно), перша
польська.
другого (магістерського) рівня
освітньо-професійної програми Сучасні
філологічні студії (польська мова
і друга іноземна мова):
лінгвістика та перекладознавство
Зінорук Марії Миколаївни

Допущено до захисту
« _____ » _____ 20__ року

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Мінєнкова Наталія Євгеніївна

Завідувач кафедри

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

(підпис) _____ (ПІБ)

КИЇВ - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Стан дослідження проблеми.....	9
1.2. Аналіз джерельної бази.....	13
1.3. Методологія та методи дослідження.....	16
Висновки до Розділу I.....	19
РОЗДІЛ II. ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПОЛЬСЬКОЇ ТА	
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	20
2.1. Фразеологія як розділ науки про мову.....	20
2.2. Національно-культурна специфіка фразеологізмів в польській та	
українській мовах.....	26
2.3. Символіка зоометафори у культурно-національній історії Польщі та	
України.....	30
2.4. Природа конотацій. Конотативне значення фразеологізмів із	
зоонімами.....	34
2.5. Вплив семантики зоонімів на загальний зміст фразеологізмів	39
Висновки до Розділу II.....	46
РОЗДІЛ III. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З	
ЕЛЕМЕНТАМИ ЗООНІМІВ В ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ТА	
МОВАХ.....	47

	3
3.1. Група фразем "Птахи"	47
3.2. Група фразем "Екзотичні тварини"	50
3.3. Група фразем "Рептилії"	55
3.4 Група фразем "Свійські та домашні тварини ".....	61
3.5 Група фразеи "Дикі тварини "	66
Висновки до розділу III.....	71
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	77
РЕЗЮМЕ.....	84

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	6
ROZDZIAŁ I. TEORETYCZNO-METODOLOGICZNE ZASADY	
BADANIA.....	9
1.4. Stan badania problemu.....	9
1.5. Analiza współczesnej literatury przedmiotu krajowej i zagranicznej....	13
1.6. Metodologia i metody badawcze	16
Wnioski do Rozdziału I.....	19
ROZDZIAŁ II. FRAZEOLOGIA JAKO KOMPONENT KULTURY	
POLSKIEJ I UKRAIŃSKIEJ.....	20
2.1. Frazeologia jako nauka o mowie	20
2.2. Kulturalna specyfika frazeologii w języku polskim i ukraińskim.....	26
2.3. Symbolika metafory z animalistycznym komponentem w historii kultury narodu Ukrainy i Polski.....	30
2.4. Specyfika konotacji. Konotacyjne znaczenie frazeologii z animalistyczny komponentem.....	34
2.5. Ogólny wpływ semantyki zoologicznych frazem na treść frazeologii.....	39
Wnioski do Rozdziału II.....	46
ROZDZIAŁ III. ANALIZA PORÓWNAWCZA Z ANIMALISTYCZNYMI	
ELEMENTAMI W JĘZYKU POLSKIM I UKRAIŃSKIM.....	47

	5
3.1. Grupa frazem "Ptaki"	47
3.2. Grupa frazem "Zwierzęta egzotyczne"	50
3.3. Grupa frazem "Gady"	55
3.4 Grupa frazem "Zwierzęta domowe "	61
3.5 Grupa frazem "Dzikię zwierzęta "	66
Wnioski do Rozdziału III	71
Wnioski	73
WYKAZ LITERATURY	77
RESUME.....	84

Вступ

Актуальність дослідження. Фразеологізми – це засоби мови, які часто використовуються у повсякденному спілкуванні. Фразеологічні одиниці тісно сполучені із повсякденним життям народу. У переносному значенні фразеологія віддзеркалює вірування народу, культуру, побут, традиції, вони передаються наступним поколінням, несучи у собі пам'ять про красу, природу та мешканців рідної землі. Системний підхід вивчення зоонімічної лексики української та польської мов дозволяє краще розуміти і зіставляти матеріал з пункту зору соціальних норм поведінки суспільства, їхніх цінностей. Вони фіксуються у мові, менталітеті, і, безперечно, відображаються у ній. Відомості про тварин поширюють кругозір людини та поглиблюють знання про саму людину.

Отже, актуальність теми дослідження визначається розкриттям особливості формування і динаміки зоофразеологізмів у сучасній лінгвістиці польської та української мов.

Про історію фразеології та її дослідження відомо достатньо багато. Її почали вивчати ще дуже давно. Фразеологія як лінгвістична дисципліна досліджується на основі багатьох різних мов світу. Чимало мовознавців України та Польщі присвятили свої праці дослідженню і порівнянню зоологічних одиниць: А.К. Левицький, С. В. Скорипкак, А. Вежбіцка, Г.С. Удовиченко, В.Д. Мокієнко, Є.С. Бартмінський, А.Д. Чапіга, Н.В.Зайченко, В.Бойко. Найменування представників тваринного світу були об'єктом розгляду таких польських мовознавців, як Я. Анусевич, С.В. Бомба, Р. Гжегорчикова, Є. Бартмінський, А. Кравчик-Тирпа, А.В. Чапіга та К. Мосьолек-Клосінська. Такі українські лінгвісти та мовознавці досліджували переважно фразеологію із анімалістичним елементом: І.О. Голубовська, О.О. Селіванова, В.Д. Ужченко, Л.Г. Скрипник, Г.М. Доброльож, В.М. Бойко, Б.М. Проценко, Н.Ф. Зайченко, В.І. Мельник, Н.І. Поміркована .

Актуальність дослідження визначається розкриттям особливості формування і динаміки зоофразеологізмів у сучасній лінгвістиці польської та української мов.

Об'єкт дослідження – фразеологізми з компонентами назв тварин української та польської літературної мови.

Предмет дослідження – семантика і структура цих фразем, адже вони є культурно-символічними уявленнями, які навіки зберігаються у менталітеті певного народу.

Мета дослідження полягає у вивченні семантики і структури, а також проведенні порівняльного аналізу фразеологічних одиниць з компонентом тварин у польській та українській мовах.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі **завдання**:

- розглянути фразеологію як розділ науки про мову;
- визначити національно-культурну специфіку фразеологізмів в польській та українській мовах;
- розкрити поняття зоометафори у культурно-національній історії та досвіді;
- висвітлити, порівняти та показати представлені групи фразеологізмів;
- розкрити символіку зоометафори у культурно-національній історії України та Польщі ;
- з'ясувати такі поняття як "мовна картина світу" та "конотація";
- дослідити конотативне значення фразеологізмів із зоонімами;
- дослідити вплив семантики зоонімів на загальний зміст фразеологізмів.

Наукова новизна та теоретична значущість одержаних результатів дослідження полягає в детальному аналізі та порівнянні фразеологічних одиниць з анімалістичним (тваринним) компонентом польської та української мов на основі роботи з працями відомих мовознавців.

Методи дослідження:

–обґрунтування та аналіз наукової літератури вітчизняних та зарубіжних вчених з лінгвістики та мовознавства;

–порівняння, зіставлення здобутих фактів, узагальнення результатів дослідження;

–класифікація фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом на певні групи;

–узагальнення досліджених компонентів у фраземах щодо їх походження, характеристики та вживання.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан дослідження проблеми

Фразеологія вважається найсамобутнішим та достатньо складним явищем, якщо порівнювати з усіма творіннями людини. Якщо порівнювати з іншими пластами лексики, то фразеологія через мову відображає усі національні надбання культури. Відомо, що фразеологічні одиниці не являються знаками первинної номінації, а значить вони прямо не називають предмет, а повторно дають йому назву [1, с. 25]. Проте переосмислюють, тобто називають цю дійсність іншими словами, переосмислюють її. З дня у день, у повсякденному житті люди почали порівнювати назви тварин, їх поведінку та характер. Народ почав вживати переносне значення, даючи таку характеристику.

Розглянемо одиниці фразеології з точки зору національно-культурної специфіки. Це дозволить поглибити та розширити семантичний аспект, що наявний у будь-якому фразеологізмі незалежно від мови [2, с.89]. Конкретний аналіз певних фразеологізмів дозволить знайти певну область мовного світу, де найкраще проявляється своєрідність національної фразеології однієї мови відносно фразеології іншої мови. Це у свою чергу дозволить зрозуміти специфіку сприйняття світу певного народу, що виражається у мові фразеологічними одиницями.

Отож вивченням фразеологізмів займається чимало вчених-мовознавців. Назви тварин (фаунізми, зооніми, анімалізми, зоосемізми) у сучасній лінгвістиці вивчаються на даний момент під різними аспектами. Вчені А.А. Кипріянова, І.В. Холманських, Л.С. Войтик розглядають найменування тварин у переносному значенні. Досліджуючи анімалістичні назви, вчені образно розглядають потенціал зоонімів, а також їхню системну організацію, семантико-типологічну характеристику, а найголовніше – досліджують національну специфіку зооморфних

найменувань[6, с.112]. Як відомо, існує декілька підходів, що стосуються опису, термінології, семантичної структури слів, які називають тварин. Щоб прямо назвати тварину, не використовуючи підтексту чи іншого значення, слугують терміни "зооніми" та "зоосемізи". "Зоонім" є найпростішим та найбільш уживанішим для прямого значення назв тварин, він виступає лексико-семантичним варіантом слова. Слугує у якості будь-якої назви тварини, а також у переносному значенні. Тобто як метафорична назва при аналізі лексики з аспекту подачі емоційної оцінки людини .

Дослідник-мовознавець А.А.Кипріянова пропонує такий термін, як зоосемізм. Вона вважає, що "надсукупність, яка функціонує в мовах і об'єднує найбільш близькі родовиті сукупності". Чимало робіт знаменитих лінгвістів, таких як В.В. Виноградова, Н.Д. Арутюнової, В.І. Телія та багатьох інших присвячуються саме дослідженням семантичних, словотворчих й прагматичних можливостей зоосемізмів та тих варіантів і характеристик, що від них походять. Тут чимала увага приділяється фразеологізмам із компонентом зооніма. Витлумачується це тим, що зоосемізи виступають ніби окремими стійкими словосполученнями, виразами, що широко представлені у кожній мові світу. Треба додати, що зоосемізи також виступають окремими лексичними одиницями.

Свої власні закономірності утворюють анімалізми. Вони підкорюються нормам мови і вимагають окремого вивчення. З точки зору на поширеність і виняткову універсальність зоонімічної лексики у кожній мові світу, дослідження в цій галузі дуже часто свідчать про частковий, або достатньо обмежений характер. Загальновідомо, що мова існує від початку людства та формування суспільства. Саме тому кожна мова відбиває модерний стан культурного розвитку соціуму, але зберігає культурні набутки попередніх поколінь, своїх пращурів, а також виступає інструментом створення духовного матеріального розвитку нації [8, с.27]. Я.К. Грім та В.фон Гумбольдт наголошували, що культура, народ і мова перебувають у тісному зв'язку. Мова вербалізує культурні концепти і є

передумовою їх виникнення. За концепцією В.фон Гумбльдта, мова залежить від мислення. Це зумовлює концептуальні інтерпритації дійсності людиною й створює певну картину світу. Вона є внутрішньою формою мови та історично складалася в щоденному, повсякденному житті свідомості людини[36, с. 332].

Завдяки концепції В.фон Гумбльдта, максимально актуальним стало дослідження культурних особливостей у мовній картині світу, що стосується мовної лінгвістики. Тут мова віддзеркалює особливий спосіб світосприйняття. Він є унікальним та незамінним для усіх носіїв мови. Подібним до акту творення є процес визначення та найменування предметів. Окреме ключове слово можна вважати елементом мовної картини світу. Воно входить до ядра лексичної системи мови, будучи разом у сукупності із його асоціативними значеннями. Кожному зрозуміло, що закріплюються у мові і переходять у часто вживані фразеологічні одиниці ті образні висловлення, що асоціюються із культурно-національними еталонами, стереотипами. При використанні у мовленні відтворюють яскраво характерний для спільноти менталітет.

Позаумовна реальність яскраво виражається у зоолексиці, осмислюючи її особливості. Це вказує на унікальність образного мислення певної країни та її народу, а також про відмінності в цілісній картині світу різних етносів та культур. Адже вони є частинкою складової асоціативно-психологічних процесів. Екстатівною базою лексикологічного аналізу є фауна, яка специфічно відображається у мові. Вона формує лексичну підсистему, в якій виникають свої закономірності. Вони потребують спеціального опису в різних соціальних конотаціях слів і сталих виразів у різних мовних культурах світу. Специфіка культурної національності нерозривно залежить від уявлень та мислення носіїв мови, а саме які уявлення вони мають про тваринний світ та його уподібнення[41, с. 13].

Фразеологізми з зоокомпонентами в цілому, як і вся оцінна лексика будь-якої мови світу, провокують вираження почуттів, а також реакцій,

емоційності людини в цілому. Фразеологічні одиниці в цілому формують і визначають ціннісну картину світу. Вони дають оцінку предметам з точки зору етики та естетики і норм цього мовного колективу (укр. добрий – поганий, чорний – білий, високий – низький, широкий – вузький). Вони предикативно характеризують семантичний варіант, що являються основою номінації. До нього додаємо значення характеристики. Це значно ускладнює структуру варіанту та якісно видозмінює. У той же самий час лінгвістична специфіка певного значення проявляється у змісті характеристики та обумовлюється якостями, що надаються певному об'єкту загальнонаціональною мовною свідомістю. Мова закріплює за собою ці якості. Вони регулярно використовуються та вживаються у як еталон. Набувають системності у своєму використанні[46, с.189].

Експресивно-оцінна лексика виділяє одиниці, що утворилися шляхом метафоричного перенесення, тобто вторинного, переносного значення. Зоологічні назви, виражені у прямому значенні, називаються зоосемізмами. Зоологічні назви, виражені у переносному значенні, називаються зооморфізмами.

Отже, чимало мовознавців займалися дослідженням зоологізмів, причиною їх виникнення, специфікою вживання. Існує багато класифікацій за різними аспектами. Беручи під увагу виключно українські та польські зооніми, можна зробити висновок, що народи живуть поряд, а, отже, мають дуже подібне світобачення, культуру. Але розбіжність все-таки існує. Такі мовознавці як М.Ф. Зайченко, Л.Г. Авксентьев, В.М. Білоноженко, В.О. Винник, Даніела Подлявська та Магдалена Залевська у своїх працях ретельно роздивлялися, порівнювали та аналізували фразеологічні одиниці з компонентами-зоонімами.

1.2. Аналіз джерельної бази

Мовна картина світу відбиває найзрозуміліше, найвигідніше та найпростіше для сприйняття людини відображення реалії і дійсності. Не достатньо об'єктивною є оцінка і бачення людиною цієї дійсності.

Пояснюється це тим, що людина в більшості випадках, пропускає інформацію через себе, через своє власне бачення, тобто своє мірило.

Конотації вважаються одним із найважливіших складників мовної картини світу певного народу. Вони передають унікальність та неповторність, маркують національно, переплітаючись із менталітетом народу. Досить давно у науці використовують таке поняття, як конотація. На разі немає конкретного витлумачення цього значення. Існує багато пояснень та визначень терміна. Мовознавство трактує конотацію чималим поняттям мовних явищ:

1) здатність однієї семантичної категорії чи граматичної форми відкривати місце для іншої ;

2) сукупність ознак, які становлять зміст назви ;

3) додаткові семантичні чи стилістичні відтінки, які надаються основному значенню і створюють емоційно-експресивне забарвлення висловлювання (урочистість, фамільярність тощо) ;

5) сукупність ознак, які приписуються мовцем даній лексемі і не входять до інваріантного значення, однак разом з ним творять розширену характеристику даної лексичної одиниці з нею в суспільній свідомості [22, с. 192].

Загалом поняття фразеологізм визначається, як крилатий вислів. Тобто вираз, що вжитий у переносному значенні. Він є сталим виразом чи фразою, закріпленою у мові за певних часів. За допомогою фразеологізмів передаємо метафоричність, вони яскраво виражають образність та експресивно-емоційне забарвлення. Фразеологічні одиниці, що містять у собі назви тварин, структурно відрізняються від інших фразеологічних одиниць. Вони більш чітко розкривають семантичне значення. Вчені та науковці зовсім по-різному розділяють такі фразеологізми за структурою. Цей поділ залежить від їхніх компонентів [19, с.7].

Існують фразеологізми, що використовуються для емоційно-оцінної характеристика людини. Вони найбільш заохочують науковців до

проведення дослідження. Тварини з давніх-давен живуть поряд із нами і відіграють чималу роль у господарсько-економічному житті. Звички людей легко переносяться на тварин і навпаки: люди з легкістю переймають на себе звички тварин. У зоонімів виникають антропоцентричні, тобто прирощені смисли. Це говорить про велику значущість тварин у житті етносу та загальній інтерпретаційній картині світу. Вона виражається перенесенням якостей тварин на характеристику людей.

Біблія, а також давньогрецькі і латинські легенди і переписи містять у собі специфічні зооморфічні фразеологізми. Деякі з них вживаємо у сучасному суспільстві. Цікавим є те, що у багатьох мовах вони переплітаються та несуть у своєму значенні єдиний зміст. Такі етноспецифічні фрагменти із зоокомпонентами у фразеології залежать від релігійного вірування народу. Адже це неповторний історичний досвід. Він формує правила певного асоціативного мислення людей. Відтак зароджується асоціативне мислення народу, що походить від перших вірувань .

За своєю природою тварини з прадавніх часів нерозлучно пов'язані з людьми, а люди, живучи на природі, зв'язують своє життя із тваринами. Отож тварини також історично розвиваються разом із розвитком цивілізацій. Найдавніші проявлення творчості людини – це графічні зображення тварин на стінах печер та стовбурах дерев, на перших аркушах папірусу. Культ тварини є першою частиною, що людина пізнала під час свого існування. Людина визнавала існування та панування тварин поряд, проте не ототожнювала себе із нею, а осмислено розрізняла. Згодом роль тварин у житті людини поступово спадала, проте у духовній культурі анімалізми залишаються активно існувати навіть дотепер. На цьому фоні і створюються мовні культові стереотипи. Особливе семантичне поле утворюють назви тварин, вони також підштовхують до стереотипного мислення. Зооніми самостійно функціонують як назви лексичних одиниць.

Вони можуть спокійно існувати та входити до назви складу фразеологічних зрощень, ідіом, прислів'їв та приказок[17, с. 240] .

Для аналізу слід виокремити групи зоонімів, беручи під увагу найбільш вживані та розповсюджені. Звернути найбільшу увагу на ті , що активно вживаються як у польській, так і в українській мовах . Умовно їх розділяють на групи за належністю:

- домашні тварини (кіт , собака);
- свійські тварини (кінь , козел , коза , осел);
- дикі тварини (кріт заєць , слон);
- птахи (папуга , жайворонок , ластівка , пава);
- екзотичні тварини (страус , крокодил , слон);
- рептилії (черепаха , змія , ящірка) .

Проводячи аналіз останніх досліджень і публікацій, варто керуватися та розглядати праці переважно українських та польських мовознавців. Фразеологічні одиниці з анімалістичним компонентом досліджувати на матеріалі двох національних мов. Найменування представників тваринного світу були об'єктом розгляду таких польських мовознавців, як Я.П. Анусевич, С.В. Бомба, Р. Гжегорчикова, Є. Бартмінський, А. Кравчик-Тирпа, А.В. Чапіга та К. Мосьолек-Клосінська. В українській лінгвістиці цій проблематиці присвячені розвідки І.О. Голубовської, О.О. Селіванової, В.Д. Ужченка, Л.Г. Скрипник, Г. М. Доброльожі, В. М. Бойка, Б. М. Проценко, Н. Ф. Зайченко, В. І. Мельник, Н. І. Поміркованої .

Таким чином, для зоомрфонної назви людини можна використати будь-яку назву тварини. Проте коло назв тварин значно звужується, враховуючи фактори контакту, певної території проживання та середовища існування. Наприклад наш народ тісно спілкується з домашніми тваринами та свійськими, а у інших народів екзотичні тварини дуже близькі. Також слід вважати на той фактор, що кожен етнос по різному може відноситися

до певної групи тварин, чи конкретної тварини. Вони бувають священними у деяких націй, інші культури та етноси можуть використовувати їх як робочу силу і тд. Тобто кожний народ вбачає у певній тварині свої цінності та риси та ототожнює її через призму свого вірування та своєї культури, що передається із покоління в покоління.

Отже, фразелогія із компонентами тварин дотепер активно вивчається та досліджується, проте досі не стала окремим предметом ретельного вивчення мовознавців. Зіставляючи анімалістичні фразеологізми двох мов, проведені паралелі і досліджені фразеологічні одиниці. Власне дослідження показало значну подібність, що зумовлена близьким географічним положенням, спільністю історичних, культурних та релігійних факторів. Врешті-решт дуже близька анімалістика існує дотепер у реальному світі українців і поляків. Виявлено, що відмінність образів наявна в мовній картині світу. Очевидно, що розбіжностей значно менше ніж подібностей.

1.3. Методологія та методи дослідження

Проблемам методології та вивченню різних методів дослідження на сучасному етапі наукових пошуків присвячені праці І.О. Голубовської, О. О. Селіванової, В.Д. Ужченка, Л.Г. Скрипника, Г.М. Доброльожі, В.М. Бойка, Б. М. Проценко, Н.Ф. Зайченко, В. І. Мельник, Н. І. Поміркованої.

Досить складним у висвітленні виявилось питання методології. Воно тлумачиться зовсім по-різному, в залежності від джерела. Наприклад зарубіжні школи взагалі не розмежовують методологію та методи дослідження. Наша ж вітчизняна наукова традиція розглядає методологію як систему наукових принципів. На її основі заснована так звана наукова розвідка і здійснюється вибір певних пізнавальних прийомів дослідження, засобів та методів. Методика включає у себе сукупність прийомів

дослідження, техніку й різноманітні варіації з поданим матеріалом [25, с.380].

Таким чином чітко і зрозуміле трактування термінів "метод", "прийом", "методика" у наукових працях вказувалося на відсутність у сучасному мовознавстві. Однак мовознавець М.П. Кочерган вказує і безпосередньо наголошує на терміні "метод", пояснює так: «метод використовують у загальнонауковому, філософському значенні, у спеціально науковому, тобто такому, яке стосується окремої галузі науки і, врешті-решт, у значенні, яке збігається зі значенням терміна методика » [6, 207]. О.О. Селіванова причиною цього тлумачить як ототожнення пізнавального та процедурного компонентів лінгвометодології. Оскільки саме в диференціації методів на загальні та спеціальні, існує суперечка, «адже не можна розділити явища різного порядку та статусу, оскільки загальні методи є епістемологічною площиною дослідження, а спеціальні методи лежать в інструментальній площині аналізу об'єкта» [9,с. 180].

Систематичну процедуру, що включає у себе певні дії та операції, передбачає будь-який науковий метод. Методологія певного наукового пізнання – комплексні знання про вище зазначену систематичну процедуру. Цей метод пояснюється як безпосередній підхід до явища, що вивчається. Певний комплекс положень, наукових та технічних прийомів дає можливість вивчати ці явища. Також може бути перелік прийомів і операцій будь то практичного чи теоретичного освоєння дійсності, що підпорядковуються вивченню конкретного завдання.

Дуже різноманітними є методи, що розроблені і вирізнені у фразеології. Візьмемо до уваги структурно-семантичний опис. Тут переважає системно-класифікаційний метод. Наприклад коли відбувається орієнтація на слово, то переважає фразотвірне дослідження слів-компонентів. Тобто варіації при яких можливе вживання цього слова. На

даний момент проходить розробка методів класифікаційного опису фразеологічних одиниць. Науковці досліджують використання зіставлень елементів структури фразеологізмів з іншими вільними словосполученнями. Також опис зв'язків між елементами структури фразеологізмів і специфіки їх зовнішнього оточення, що у сукупності називається прийомом дистрибутивного аналізу[53, с. 397].

Дослідження твірних фразеологічних одиниць відбувається за допомогою методів, що вважаються традиційними для лінгвістичного дослідження. Дослідники використовують певні прийоми у своїх працях. Дуже часто ці прийоми залежать від певного методу і базуються на процедурах фіксацій і порівнянні мовленнєвих явищ, знаходження в них розбіжності та акцентуванні на спільному. Отож філологи прийшли до висновку, що загалом у лінгвістиці не має бути одного універсального методу для аналізу мови. Різні методи наукового аналізу використовують для окремих мовних явищ .

Розмежувавши первинні методи, що використовуються з метою збору інформації, вивчення джерел, спостереження, і вторинні методи, які застосовуються з метою обробки й аналізу отриманих даних маємо кількісний та якісний аналіз даних – їх систематизацію.

Оскільки фразеологізми є одиницею мови, вони фіксуються у словниках. Для фразеологічних одиниць спеціальними є фразеологічні словники, а також і довідники, де пояснюється значення. Існують певні методи для вивчення фразеологічних єдностей. Вони мають особливу, специфічну структуру, властиву тільки поданій одиниці мови[69, с. 87].

Слід зауважити, що кожен мовознавець висуває свої методи вивчення фразеологічних одиниць.

У магістерській роботі вжито вперше запропонований метод Н.Н. Амосової – вивчення фразеології: було вивчено фразеологічні одиниці в умовах їх вживання, досліджено контекстуальність взаємодії слів та словосполучень у реченні, враховуючи специфіку мови.

Застосовано варіаційний метод вивчення фразеологічних одиниць: В.О. Архангельським: підхід до системи фразеології та вивчення реальних варіацій фразеологічних одиниць, виділення фразеологічного значення як особливої лінгвістичної категорії.

За комплексним методом, запропонованим С.В. Гавриним було досліджено експресивну образність фразеологізмів, еліптичність та гносеологічність (афоризми).

Для виділення різних типів фразеологізмів, використаний метод фразеологічного опису. Він базується на порівнянні предметів або явищ, образному перенесенні вигляду тварин, предметів на людей і навпаки.

Отже, існує чимало методів дослідження фразеологічних одиниць. Кожний дослідник-мовознавець дотримується своїх власних, за ними проводить аналіз. Абсолютно усі методи дослідження мають право на існування і містять унікальні властивості. Досить важливо ознайомитися і орієнтуватися у кожному із них щоб правильно провести аналіз. Кожен метод має власні ознаки і характеристику. Варто розуміти, що без методології та методів дослідження неможливо провести науковий аналіз.

Висновки

У першому розділі була детально розглянуто фразеологію з декількох аспектів. Явище вважається достатньо складним, адже зберігає та передає чимало цінної інформації. Фразеологія зображає культуру народу, його менталітет, бачення світу, а також релігію та історичні факти. Сприйняття навколишнього середовища, явища природи, поведінку тварин люди

емоційно передають у метафоричному значенні у вигляді фраз, що стають крилатими висловами – фразеологізмами.

У кожному такому вислові закладена специфіка народу та їх держави. Окрема нація має індивідуальну національну своєрідність, яка передається із мовою з покоління в покоління. Адже відомо, що культура, народ і мова тісно і нерозривно пов'язані між собою.

Сьогодні вивченню фразеології прикладено багато зусиль вчених-мовознавців. Фразеологічні одиниці із назвами тварин у лінгвістиці потребують окремого вивчення. Такі вислови унікальні за походженням. Вони розглядаються за різними аспектами: переносне значення, семантико-типологічна характеристика, емоційна оцінка .

Конотації прийнято вважати одним із головних складників творення мови. Вони маркуються національними принципами та культурними надбаннями.

Найцікавішими для дослідження науковцями вважаються фразеологічні анімалізми для емоційної оцінки людини. Таким чином мовознавці розкривають історію походження семантичного значення тварини. Виявлено, що деякі з них вживаються для передачі однієї оцінки мовцем у різних країнах світу.

Для дослідження фразеологічних одиниць існує чимало методів, та кожний мовознавець притримується свого власного. Кожен із них має право на існування, оскільки науково розкритий та підтверджений, має власні ознаки та характеристику. Фразеологія із компонентом тварин досі активно досліджується, проте не стала окремим предметом ретельного вивчення.

РОЗДІЛ 2. ФРАЗЕОЛОГІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПОЛЬСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

2.1. Фразеологія як розділ науки про мову

З давніх-давен надзвичайно багатою є українська фразеологія. У неусталених в мові виразах (прислів'ях, приказках, крилатих висловах та жартівливих говірках). У них віддзеркалюється глибока мудрість нації,

передається набута культура, передається віра у правду, пошук істини; виражається підхід до роботи та науки; засуджується зло, лукавство та неправда [37,с. 189] .

Неперевершені перлини народної мудрості – прислів'я та приказки, які становлять безцінну скарбницю кожного народу, є фразеологією. У них лаконічно та багатогранно відображено чимало культури, традицій, вірувань, елементів етносу та менталітету народу. Вони несуть нащадкам історично закладені цінності нації. В українській народній мудрості чимало спільного є зі старослов'янськими та давньоруськими віруваннями . У них передано різні сфери життя народу, його віковична історія, виняткова культура, взаємини між людьми, підхід до праці, релігія та вірування, а також моральні та загальноприйняті етичні цінності. Фразеологія торкається чималої кількості проблем, що пов'язана з різною варіативністю слів.

Вживання фразеології неймовірно важливе у нашій мові, бо влучно передає переносне значення, експресивність. Завдяки ним мова набуває риси емоційності, забарвленості та виразності. Усі відомі письменники з прадавніх часів для вираження емоційності, передачі експресивності, створення колориту та декорації своїх творів користувалися фразеологією.

Фразеологією (гр. phrases – зворот, вислів і logos – поняття, вчення) називається розділ мовознавства, що вивчає усталені мовні звороти [2,с. 130] .

Об'єктом дослідження фразеології як розділу мовознавства є стійкі вислови, їх семантика, структура, походження, роль у мові, взаємозв'язок з іншими мовними одиницями, зокрема словом і реченням.

Сукупність усталених зворотів у певній мові так само називають фразеологізмами. Винятковістю та безцінною скарбницею кожного народу, а також набутою з віками мудрістю є фразеологія. Вона містить культуру, етнос, звичаї, традиції, вірування, історію; багата матеріалом про ворогів і захисників народу. Таким чином можна зустріти власні назви в усталених

виразах: "Пропав як швед під Полтавою ", "Висипав хміль із міха та наробив ляхам лиха". У цих рядках можна спостерігати відголосок історичних подій та осіб. Ще за часів панів увіковічилися деякі вирази: "Сказав пан кожух дам та слово його тепле", "Богу слава , а попові дай сала".

У цих рядках можна спостерігати нелюбов до пануючої сторони і ненависть до зневажливого ставлення у бік народу. Обряди ж передалися у дещо інших виразах, народ каже так: "Сім п`ятниць на тиждень", "перемивати кісточки ", "ні пуха ні пера". Тут можна побачити прямі біблійські вирази, вірування що із ними пов`язані та обрядові традиції.

Отож навіть в значній мірі для історичного дослідження життя пращурів мовознавці, історики, етнографи та філософи звертаються до народної мудрості нації .

Стійке словосполучення, що представляє собою певну цілісну форму і відтворюється у мові, називають фразеологізмом. Прикладом можуть слугувати: бити байдики, покласти зуби на полицку, повісити носа, коли рак на горі свисне, не лізь поперед батька в пекло, з вогню та в полум`я.

З різних боків фразеологізми характеризуються по своєму: деколи мають свою певну характеристику, спільні ознаки зі словами, словосполученнями і реченнями, а іноді абсолютно відрізняються .

Спільні риси зі словами у фразеологізмах :

- використовуються як вже готові наявні у мові одиниці, що несуть у собі певне значення;
- стала структура виразу;
- позначають одне певне поняття і створюють варіативні зв`язки зі словами;
- виконують абсолютно ту ж саму функцію, що і слова[54, с.25].

Прикладом слугують такі сталі вирази: накивати п'ятами – втекти, бити байдики, переливати з пустого в порожнє – нічого не робити, метати бісер перед свинями – марно витратити час.

Різниця між словами та фразеологізмами виражається у:

- складенні із самостійних одиниць мови, тобто слів, що дуже часто функціонують окремо та мають усталені форми;
- різняться влучністю значення, що значно частіше від слів супроводжується образною характеристикою .

Прикладом можуть слугувати такі вирази: пройти крізь вогонь і воду, чужими руками жар загрібати[54, с.130].

Максимальна кількість слів в українській фразеології історично походить з української мови. Можемо окремо визначити старослов'янські, спільнослов'янські і власне українські .

Проаналізувавши фразеологізми, можна стверджувати, що до їх складу входять також і запозичені із різних мов та культур. Загалом це вислови і поняття , що є загальнопоширені у світі. Українська фразеологія включила у себе вирази К. Маркса та Ф. Енгельса, а також звороти спортивних та державних документів. Оскільки українська мова дуже близька за історичним минулим із російською та польською, вона включає у себе висловлювання відомих діячів культури , політики та літератури цих держав. Наприклад В.І. Леніна , А. Вайди і тд.

Також широко використовуються у нашій рідній мові крилаті вислови античного походження, а саме старогрецькі, староримські і зафіксовані звороти у західноєвропейських мовах: німецькій, французькій, англійській, італійській .

Жива повсякденна народна мова є невичерпним джерелом фразеології окремого народу. Вона завжди влучно передасть зміст думки у метафоричному значенні, а також усталюються та розширюють і поповнюють фразеологічні запаси мови. Надзвичайно багато

фразеологічних зворотів, що пов'язані із виробничо-професійним походженням [43,с. 28].

Деяка група фразеології є жартами та анекдотами, або ж іншими жанрами усної народної творчості: не до солі, вийшов пшик, ростуть груші на вербі .

Люди спостерігають за іншими, їх життям, навколишнім світом, дійсністю, за природою та оточенням та характеризують усе це за своїм баченням: жувати жуйку, розправляти крила, скриготати зубами, задирати носа .

В українській фразеології відбито абсолютно різні сфери життя людей, а також історія, культура, загальноприйняті етичні норми, прагнення, погляди, вірування і виробнича діяльність – споконвічна праця. Вчитавшись у народну мудрість, видно передачу історичних подій, битв, походів, політичного становища, загальні часи козаків, панів, набіги татар, чітко розкрита соціальна нерівність .

Також походження чималої кількості фразеологічних одиниць є нерозкритими і в певній мірі загадковими, непростими до розуміння. Людина, безперечно, знається на своїй справі. Про неї говорять: собаку з'їв, або ж стріляний горобець. Часом трапляються люди, що навпаки не вміють досконало виконувати свою роботу. Про таких кажуть, що зробив із лемеша свайку. Якщо досліджувати глибше, то за кожним виразом стоїть своя унікальна історія, часом забута на сьогодні. Проте зворот продовжує жити до сьогодні.

Таку історію має зворот перемивати кісточки, або ж перетирати кісточки. Трапляється два варіанти виразу, які означають обговорювати когось, засуджувати чи давати оцінку з точки свого зору. Історія цього виразу, як виявилось, пов'язана із традицією східних слов'ян. Вони через певну кількість років після смерті людини організовували обряд перепоховання. Предки таким чином ніби звільняли покійника від гріхів, очищували його, знімали вроки із душі[33, с.67] .

Розуміючи поняття перемивання кісточок без переносних значень, згадували про покійного та часи його життя, оповідали окремі події, яскраво виражені у біографії. Таким процесом уславляли, аналізували життя помершого, його вчинки, людські якості.

Візьмемо фразеологічну єдність "прикласти руку ", що означає брати участь у певній події. Історично вона походить від давнього процесу діловодства. Своїм автографом сьогодні ми затверджуємо ділові папери, підписуємо заяви та договори. Такі процеси відбувалися також в історичні часи, бо людям відома індивідуальність письма кожної особи. Слід пам'ятати, що здатністю до письма у прадавні часи володіла тільки маленька частина населення. Неписемні люди, що становили переважну більшість, замість автографа залишали відбиток власної руки або пальця. Вони спочатку заринали у фарбу, а потім ніби ставили печатку. Такий знак є неповторним, а, отже, успішно замінює індивідуальний автограф.

Добре відомо, що давно існував культ святої п'ятниці. У творах української літератури це дуже легко можна прослідкувати. Наприклад у творі І.Нечуй-Левицького "Кайдашева сім'я "головний герой – старий Кайдаш цінував п'ятницю і дещо боявся. В такі святі п'ятниці відбувалася будівля храмів, або ж відкриття церков обирали у цей період. Славився цей день також прийомом гостей і поцінуванням родичів, а також частуванням малозабезпечених і помини померших. За традицією до храмів приходила велика кількість людей, вони йшли родинами на молитви. Також була активна організація ярмарків, де велися торги, обміни. Дуже важливим віруванням у цей день була позика і повернення боргу. Люд виконував обіцянки та зобов'язання. Таким чином вислів усталився до сьогоднішнього дня .

Усі фразеологічні, метафоричні вирази та фразеологізми мають свою цікаву історію. Адже вони виникли за певних обставин. Їхнє знання дає нам змогу копнути глибше у історію, культуру, поринути у етнос та традиції[32, с. 220].

Українська фразеологія надзвичайно багата власними висловами національних поетів: Т.Г. Шевченка ("Караюсь , мучуся , але не каюсь"), Г.С. Сковороди ("Всякому городу нрав і права"), П.Мирного("Пропаша сила"), М.М. Коцюбинського ("Коні не винні"), Лесі Українки ("Досвітні вогні").

Таким чином, кожна галузь життя та сфера людської діяльності відображена у фразеології. В усталених зворотах виражаються явища розумового процесу (ламати голову, сушити мозок, перебирати в пам`яті), психічного стану (відчувати себе на сьомому небі від щастя, сам не свій, опустити руки, ставати на диби), стосунки між людьми (посадити в калюжу, дати прочухана, носити камінь за пазухою), характеризують стан людина та почуття (носом клювати, писати як курка лапою, зуб на зуб не попадає),а також висловлюється оцінка процесів і людей (ні риба ні м`ясо, на розум не багатий, впасти як сніг на голову) .

Отже, найголовнішим багатим джерелом фразеології є народна мова. Вона безцінна і невичерпна. Завжди містить образність, метафоричність і влучно характеризує процеси. Фразеологія кожного народу передає етнос, культуру, традиції, менталітет та історичні події. У крилатих народних виразах (прислів`ях та приказках) відображено чимало процесів творення історії та зміни бачення світу. За фразеологічними одиницями криються історичні постаті і дати. У буденному житті люди передавали свій емоційний стан, оцінку явищ та порівнювали процеси у метафоричному сенсі. Тож за фразеологічними змінами можна дослідити розвиток нації та її мови

2.2. Національно-культурна специфіка фразеологізмів в польській та українській мовах

Найціннішою скарбницею народу є лінгвістична спадщина у вигляді фразеології. В ній віддзеркалено світобачення, народна культура, вірування і традиції, історія та спадщина народу. Фразеологізм – це вислів, що завжди влучно й чітко передасть менталітет сучасної країни та віддзеркалить

婚 蟆 楚 虞 烏 勵 七 鴛 鴦 戲 嘅 戲

小 垮 擘 欸 悻 悻 悻 悻 悻 悻 悻 悻 悻

豫 號 號 號 號 號 號 號 號 號 號 號 號 號 號

駐 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃

禧 潁 潁 潁 潁 潁 潁 潁 潁 潁 潁 潁 潁 潁

鄙 酸 珪 攢 軋 鈷 啣 麥 說 靛 靛 靛 靛 靛 靛

길 쫘 訖 謫 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃

倦 駒 蹶 平 淤 濟 鉞 疎 掉 奘 癡 這 吡 吡 吡 吡

器 箝 箝 箝 箝 箝 箝 箝 箝 箝 箝 箝 箝 箝

嶺 颯 隨 趙 賢 黯 黯 黯 黯 黯 黯 黯 黯 黯 黯

阱 釜 雜 圃 罍 眈 眈 眈 眈 眈 眈 眈 眈 眈

雙 工 脛 負 癭 脛 脛

炉 鼃 割 罄 罄 罄 罄 罄 罄 罄 罄 罄 罄

鹿 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃 聃

軋 軋 軋 軋 軋 軋 軋 軋 軋 軋 軋 軋 軋

蕉 矣 嶮 鈇 埵 買 溼 和 狴 犴

愷 坐 密 絞 纒 嶺 嶺 嶺 嶺 嶺 嶺 嶺 嶺 嶺

甄 執 駟 駟 駟 駟 駟 駟 駟 駟 駟 駟 駟

受 受 受 受 受 受 受 受 受 受 受 受 受

любові, а також проникливості, цнотливості і безсмертя. Таким чином тварина, яка для нашого менталітету є потужною і сильною, у інших народів асоціюється із владою, ніжністю, розумом.

Пава у польській мові, так само як і в українській, є символом гордовитої людини, дещо егоїстичної. Так прийнято вважати, бо величава пава має прекрасне різнокольорове пір'я, що надає гордовитій зовнішності. Порівняємо із китайською культурою, де народ зовсім іншої віри та світосприйняття. У Китаї це символ легкодоступної жінки із некоректною поведінкою, часом упертої та неслухняної людини.

У свою чергу маємо в українській та польській мовах символи:

– ворона – неуважна людина, часом чорний ворон пророкує злі новини;

– видра – про худошаву постать жінки;

– їжак – про ключу, неприємну людину, з якою важко знайти спільну мову і налагодити контакт [60, с.90].

Яскраво видно, що за різними якостями характеризують людину в українській та польській мовах, дуже багато близьких за значенням зіставлень. На противагу цьому в далеких культурах від слов'янської зооморфізми із нашими не мають абсолютно нічого схожого. Ми сприймаємо корову, барана і вівцю в пейоративному значенні – глупі і недостатньо інтелектуальні тварини, а у країнах сходу вони святі непорочні істоти. Корова там символ доброти, працелюбності; баран – втілення слухняності, людської доброти і чесності, а також щастя і багатства.

На основі зоологічних символів і метафоричного значення можуть утворюватися фразеологізми. Відповідно символічна семантика базується на семантичному змісті, який зумовлений відповідною ситуацією. Також варто зважати на те, що символічною є і сама ситуація, а фразеологічна одиниця є тільки репрезентацією, що несе певний зміст. Маємо такі приклади репрезентацій:

– колупати піч (під час сватання);

- зустрічати хлібом-сіллю;
- падати на коліна;
- колупатися у носі;
- кинути рукавичку.

Серед таких виразів можна виділити виключно зоологічні, які дають характеристику людині, переносячи на неї риси тварини:

- не каркай (як ворона) – в українській так і у польській мовах вживається як застереження від чогось небажаного, від пророкування;
- заєць дорогу перебіг, чорний кіт пробіг(прикмета та народне вірування) – до нещастя або прикрої ситуації , що має статися ближчим часом;
- вовк або ж ведмідь дорогу перебіг (вважається повір`ям) – на щастя, хороші новини ближчим часом .

Слов`яни, а саме українці і поляки, були переконані, що вовкулаки перевтілюються у собак чи кішок ссуть молоко корів, овець і кобил. Саме тому люди щиро вірили, якщо ці тварини трапляться на шляху – до нещастя, і продовжують притримуватися так званих народних забобонів. Часом названі тварини такі як чорна кішка або кіт, часом заєць є зооморфними іпостасями чорта або нечистої сили чи злого духу[69, с.35].

Деякі одиниці з фаунонімів є національно-стійкими уособленнями якісно-кількісного значення. Так візьмемо горобчика чи комара. За зовнішнім видом вони надзвичайно маленькі, а тому виражають символ-еталон чогось непомітного, незначного і крихітного. На їх основі постало чимало фразеологічних одиниць:

- як комар наплакав – про маленьку кількість;
- комареву ніжечку – дуже мало;
- з комарів носик – трошечки;
- на комариному салі – незначною мірою;
- горобцеві по коліна – мілина;
- kroki wróbla – дуже повільно, малі кроки [55, с.67] .

Слова-символи в такому значенні як вовк-коза, вовк-лиса, вовк-ягня засновані на основі фразеологічних одиниці, вжиті у метафоричному значенні. Вони можуть утворювати зоосемічні синонімічні ряди. Вони можуть вступати в антонімічні відношення, де перший компонент може втілювати риси хижака, а другий – беззахисність і слабкість :

- жалує як вовк вівцю;
- боїться як вовк козу;
- вчипився як вовк до ягнят.

Отже, слова-символи виражені зоонімами, виявляють системні відношення. Деякі із зоосимволів є вже усталеними, передані у спадок від пращурів чи залишені у художніх творах. Глибина таких культурно-національних фразеологічних виразів сягає корінням надзвичайно глибоко.

Отож визначимо ознаки символів:

1. Вони втілені ідеями людини і передають глибокі й давно закладені думки людини, менталітет і спосіб мислення.
2. Надзвичайно насичені інформацією, хоча здаються на перший погляд простими.
3. Дуже часто є багатозначними (навіть до протилежного значення).
4. Мають властивість частково підносити до високого ступеня узагальнення.

Система буденних життєвих символів згуртовує люд та єднає однією ідеєю. Максимально динамічною системою є символіка: вона огортає символічні малюнки на стінах та сягає сучасної реклами. Чимало символів є загальноприйнятими та універсальними.

Символами можуть виступати кольори та їх відтінки. Забарвлення тварини багато чого означатиме в залежності від його кольору. Істоти різних, іноді протилежних кольорів, у фразеології можуть означати абсолютно протилежні поняття [74, с.223].

Так наприклад білий символізує чистоту, непорочність, винятково хороші якості, а чорний є кольором туги, трагедії і часто символізує

нещастя. В нашій слов'янській культурі частіше за все чорний колір асоціюється з негативними речами. "Czarna owca" є метафоричним втіленням особливої людини, яка відрізняється у суспільстві не завжди хорошими якостями. Своєю поведінкою вона різниться від інших, часом псуючи репутацію оточуючих.

Червоний колір дуже помітний і яскравий. Існує вираз "Czerwony jak rak ", що означає почервоніти про людину яка раптом почервоніла за певних обставин. Ці обставини можуть бути різними: сором, страх або якісь власні причини. Головна думка фразеологізму несе у собі думку, що кольором обличчя людина привертає до себе увагу.

Синій і блакитний є кольорами неба, води. Вони дуже часто уособлюють непорочний ідеал. Виступають нейтральними, безпечними, часом знатними.

Ми знаємо вираз про блакитну кров, що існує у обидвох мовах: польській та українській. Він про особу аристократичного походження . А от людей, хто не любить працювати називають niebieski ptak. Такі особи дещо підступні і часом намагаються жити користоно, за рахунок інших.

Треба уважно звертати увагу на забарвлення, що вказується у фразеологічних одиницях. Часом його не можна змістовно пояснити чи асоціювати із подією, явищем чи людиною, проте у собі воно несе глибокий зміст .

Отже, символи зоометафори у кожної країни, народу, менталітету і вірування свої власні, особисті та неповторні. Вони влучно підкреслюють і репрезентують бачення світу певного народу і виявлення їхньої етнокультури. Польща та Україна – країни, території яких знаходяться максимально близько один біля одного, а значить клімат є подібним. Це свідчить про однаковий анімалістичний світ. Таким чином, тварини фразеології поляків не різняться від українських. Люди знаходили у них ті ж риси характеру, поведінку та манери, уподібнювали людей до тварин відповідно до цих факторів.

2.4. Природа конотацій. Конотативне значення фразеологізмів із зоонімами .

Культура має національне забарвлення тільки завдяки мові. Адже історія і традиції створюються разом із мовою.

У мовленні слово може вміщувати у собі два компоненти: денотативний і конотативний. Завдяки другому компонентові підсилюється образність висловлюваного, картинність та внутрішня жива форма слова. Адже цей компонент належить як до мови, так і до мовлення. Мова є психічним явищем і впливає на психіку народу, відтворюючи характер.

Конотація представляє собою емоційне забарвлення слова. Вона вивчається та розглядається через призму національної психології та духовного життя нації [8, с.32].

Кумулятивну функцію мови виконують конотації. Вони сприяють процесу створення певної соціальної і культурної компетенції. Формують зацікавленість знайомства зі скарбницею народу: культурою, традиціями, вихованням, власним баченням світу народом крізь призму менталітету .

Існують складна стилістична категорія – експресивна конотація . Вона вносить у мовлення стилістичне забарвлення, а також вираження емоцій адресата до адресанта. Складна експресивна конотація виразно повідомляє силою висловлюваного.

Слід зауважити, що експресивність властива тільки одиницям усіх рівнів мовної структури. Вона породжує деавтоматизацію висловлювання, яскраво звертає на себе увагу до значення відтінку вираженої думки та емоційної оцінки сказаного.

Отож конотація, порівнюючи із іншими мовознавчими термінами, вважається власне стилістикою. Це слово походить від латинського і означає "друге значення, додаткове ". Широко розуміючи термін, можна сказати, що конотація є власне конотативною інформацією, що паралельно йде із додатковою денотативною. Вона надає можливість мові виконувати експресивну функцію. У конотаціях мовних значень відбилися культурно-

історичні події мовців, їх розвиток, світогляд та емпіричний досвід, соціальні шари морально-етичні цінності. Саме такою представляє себе конотація фразеологізмів, архаїзмів, діалектизмів, історизмів та фольклоризмів. Конотація може описуватися значенням лексеми, що дає можливість називати її вторинно, тобто вторинною номінацією. Вона загалом виникає на асоціативних уявленнях, образному мисленні і певним чином замінює пряме об'єктивне значення. Наслідком цього є виникнення тропів та фігур. Можемо навести приклади: медова гречка, музика в камені, цвіт мелодій, біль слова, важке серце, симфонія думок і важкі хмари. Такі конотації виникають на навмисних зміщеннях традиційного значення мовних одиниць. Це робиться з метою приведення слів у певні словосполучення, які відповідають образному мисленню та уявленням автора. Мовні одиниці – не стиль, а тільки матеріал (канва) для створення власного колориту, діловитості, офіційності, ліричності чи іронічності [34, с. 96].

У мовознавстві поняття конотації затвердилося у 17 столітті з логіки через граматику Пор-Рояля. Поняття почало вживатися для позначення властивостей, а не субстанцій. Якщо розглядати поняття загалом, можна зауважити та прослідити складну структуру. У його центрі знаходиться значна суть, що втілюється у предметних субстанціях. Наприклад таке загальноживане слово квітка може реалізуватися і проявляти себе у багатьох різних видах та позиціях : суцвіття дерев, квіти трав, кущів, рослин на городі та в саду, домашніх, декоративних вазонах чи вазах . Деякі мовознавці-науковці сприймають слово, відштовхуючись від своїх чуттєвих емоцій, що стосуються кольору, відтінку, запаху форми, лінії чи фактури . Саме на цьому факторі сприймання у мовознавців виникають предметні значення абстрактно-загального і конкретного. Із них виходять поняття, уявні образи та асоціації. Конотація формується на асоціації поняття, явища чи предмета. Вона існує у живій мові, а також із неї поступово переходить у мову літературну, книжкову. Таким чином,

читаючи про квітку, у мисленні можуть виникати асоціації із уже прочитаними творами, поезією чи побаченими фільмами. Наприклад усім нам відомий закоханий у себе Нарцис, волошки, що ростуть у полях, соняшники на українських полонинах, ромашки у садах бабусі. Можна згадувати дуже довго і асоціювати із безліччю пройденого матеріалу. Як зазначалося вище, конотації можна згрупувати за предметом експресії, які умовно можна поділити на :

- емоційні (що виражають щастя, радість, горе чи жах);
- оцінні позитивні та негативні (прекрасний, нікчемний чи добротний);
- якісні гарні й погані (нектар, мед, пійло бурда, амброзія);
- за кількістю великі і малі (величезний, здоровенний, мініатюрний мишенятко, чолов`яга).

Можна окремо поділити та класифікувати конотацію за колоритом: урочистим, піднесеним, книжним, офіційним, низьким, фольклорним, іронічним чи дружнім. В межах однієї мовної одиниці конотація не завершується, а поширюється у тексті. Вона залежна із іншими одиницями і створює ефекти відповідного підтексту.

У кожній мові світу можна зустріти фрагменти, що містять у своєму складі назви тварин. Представники тваринного світу надають цінний матеріал для аналізу з точки зору конотативних значень. Кожна тварина несе у собі матеріал для емоційної оцінки, а також метафоричне значення. Зооніми, як і фразеологічні одиниці, несуть у собі образність значення. Часом, вони формують нові мовні течії. Абсолютно не усі фразеологічні одиниці мають своє відповідне значення у кожній мові світу. Адже історія виникнення фразеології залежить від ментальності народу, його світогляду, релігії, етносу та вірування[41, с.10] .

Проаналізувавши матеріал, можна стверджувати, що велику увагу дослідженню особливостей перекладу фразеологізмів і перекладу наділяли Г.В. Крайчинська, Я.А. Баран, К.І. Мізін, Р.П. Зорівчак, В.Д. Уженко.

В утворенні метафоричного значення вислову людський фактор відіграє неабияку роль. Переважна більшість фразеології пов'язана із людьми, тобто властивості переносяться на людей. Також сфери діяльності людини відображаються у фразеології. Найголовнішим фактором комунікації є адресат. Окрім цього, людина намагається наділяти людськими факторами та рисами зовнішні об'єкти, а навіть і неживі істоти та явища.

Зооніми у крилатих висловах зустрічаються досить часто, адже їм властивий багато матеріалу, що несе у собі конотативне значення. Кожний представник тваринного світу відбиває свої властивості у перенесеному значенні, а також емоційну інформацію, оцінку. Вона становить основу метафоричного переносу [36, с.250].

У переносному значенні назви тварин переходять на людей, де найточніше можна простежити стосунки народів із тваринами та їх відношення і взаємозв'язок. Різними можуть бути підстави для метафоричного перенесення: схожість названого об'єкта із предметом, людиною чи твариною за зовнішнім виглядом, характером, діями, особливостями поведінки (хитрість, працьовитість, спритність, розум, боягузтво, сміливість, сила).

Загальнопоширеними символами у різних мовах можна вважати :

- лисиця – хитрість і підступність;
- птах – досвідченість, обережність і працьовитість;
- заєць – боягузтво;
- собака – відданість, любов до оточуючих, іноді хитрість;
- свиня – негативний відтінок бруду, невдячності невихованості та хамовитості ;
- мавпа – максимально наближена до образу людини із проявами наслідування, хитрості і спритності, а також інколи злості;
- ведмідь – хоробрість, ризик та злість;
- бик – міць, здоров'я і сила;

- лев – мужність, могутність, безстрашність;
- ягня – покірність, скромність та наївність [67, с.175].

Загальновідомим є фактор значної ролі тварин у загальній картині світу. Вони знаходять одне із головних місць у мовній картині світу.

Отже, у кожній культурі, етносі та релігії різне ставлення до тварин. Слід вважати навіть на те, що у деяких народів відсутні особливі види тварин, а у інших вони наявні. Одні традиційні вірування деколи суперечать іншим. Проте можна прослідкувати загальносвітову закономірність значення певного представника тваринного світу. Конотативне значення у фразеологічних одиницях є коренем, адже відіграє провідну роль у асоціативному значенні. Фразеологічні зооніми є маркерами загального образу світу. Він складається із частиною кожного етносу, де можна знайти спільні риси. Проте свідомість кожної етнічної спільноти виняткова та індивідуальна. Кожний етнос містить знакову символіку, зі світосприйняттям образу тварини спільнотою.

2.5. Вплив семантики зоонімів на загальний зміст фразеологізмів

Останнім часом дослідження національної специфіки семантичних особливостей фразеологічних сполук набуло великої популярності. Слід підкреслити, що особливо велика увага приділяється взаємодії фразеологізмів з мовною картиною світу загалом, а також із народами та культурами. Переважна більшість дослідників надає перевагу обирати певну тематичну групу фразеологізмів. Вона має бути не тільки змістовно пов'язана між собою, а ще за певною логікою відокремлена від інших. Має бути відповідне тлумачення та обміркування, щоб охарактеризувати тип та національної особливості цієї групи. Як згадувалося вище, у світ чималу низку публікацій випустили такі українські мовознавці: І.О. Голубовська, О.П. Левченко, О.О. Селіванова, Д.В. Ужченко.

Оскільки фразеологізми є вторинною номінацією, вони володіють неймовірною здатністю виражати емоції людини, її емоційне ставлення до

навколишньої дійсності. Їхнє завдання – слугувати для передачі цієї інформації.

Фразеологічна одиниця, що вміщує у собі назву тварини чи її компонент, розкриває схожість і подібність між об'єктом тваринного світу і об'єктами людського світу почуттів та емоцій, а також рис поведінки, характеру та зовнішнього вигляду. Тварини є частиною реального світу, а тому виступають потужним вторинним фактором, що передає образний зміст загальної картини світу. Назви тварин, а також порівняння їх міжкультурного значення у багатьох народів світу стало актуальною темою дослідження. Об'єктом вивчення є їх метафоричність та вторинне значення, емотивне переосмислення. Представники певної культури, релігії, етносу, називаючи предмет чи явище, передають таким чином елементи своєї культури, а, отже, дискретизують єдиний світ до своїх власних переконань [73, с.87].

Фразеологічні одиниці характеризують людину з різних аспектів життя, характеру, зовнішнього вигляду та виявів поведінки. Порівняння характеристик певних тварин до людини надає певної експресивності, чітко підкреслює вади, недоліки, проте так само влучно виділяє позитивні риси, створюючи яскравий ланцюжок асоціацій.

Проаналізувавши велику кількість фразеологізмів, можна зробити висновок, що мало не переважна більшість їх переважає негативною оцінкою певних здатностей людини: працьовитості та любові до роботи, розумової здатності і тд. Це свідчить про те, що люди переважно звертають увагу на недоліки. Негативне оцінювання людини у фразеології вказує на соціально усталені норми поведінки у соціумі та відхилення від них. Адже таке відхилення від загальноусталених правил етики у позитивний бік не викликає особливої бурі емоцій, а також не створюються метафоричні порівняння пов'язані із цим процесом. Гостра реакція до хороших, позитивних виявів поведінки, як показує практика, не привертається, тобто провокації до створення фразеології такого забарвлення значно менше.

Таким чином фразеологічних одиниць із позитивним підкресленням людської поведінки відповідно менша кількість.

Мовознавці звернули увагу на те, що існують такі фразеологічні одиниці, які не дають позитивної оцінки, ані негативної. Їх досить мало, проте вони все ж таки існують. Такі фразеологізми, що не мають відповідної конотації створюють складність роботи для мовознавців-дослідників. Складнощів також додає той факт, що в межах однієї етнічної групи відношення до певних тварин (кішка, собака, кінь) може абсолютно різнитися чи не завжди співпадати. У будь-якому разі присутній компонент оцінювання, зміст якого несе у собі фразеологізм.

На думку Н.І. Сукаленко, феноменом є формування немотивованих властивостей реалій. Це пояснюється специфікою у сфері спілкування, яка є абсолютно відкритою для непередбачуваних емоцій і максимально вільною для від раціонального елемента.

Фразеологічні одиниці із зоологічним компонентом становлять велику кількість й активно виконують свою тематичну функцію. Загальна кількість лексем-зоонімів чимала, проте далеко не всі входять до складу фразеологічних одиниць. У фразеологічні звороти входять тварини різних типів. Так, наприклад, у польській мові одним із найпопулярнішим і найчастіше вживаним є клас ссавців. Проаналізувавши чималу кількість фразеологізмів, впевнено можна ствердити, що найуживанішими представниками тварин у польській та українській фразеологізмах є пес (pies), кінь(koń), вовк(wilk), риба(ryba), віл(wół) та свиня (świnia) [64, с.27]. Ці тварини з давніх-давен мешкають поряд із людьми у слов'янській культурі. Адже свійські і домашні тварини дуже близькі для людини від прадавніх часів до сьогодення. Отож саме тому, що люди перебувають у тісному зв'язку щоденного побуту, порівнюють себе зі своїми домашніми улюбленцями, свійською худобою.

Зооніми у мові мають вигляд окремих лексем, а функціонуючи структурно із іншими виразами, створюють сполучення, які іменують

фразеологізмами. Зооніми часто використовуються у термінології, переважно у ботанічній, топонімічній, антропонімічній. Це свідчить про популярність вживання цієї групи назв у мові.

Різні мовознавці поділяють фразеологічні одиниці із зоонімічними компонентами на певні групи. Найпопулярнішим вважають такий поділ:

- фразеологічні одиниці з нематодонімами;
- фразеологічні одиниці з карцинонімами;
- фразеологічні одиниці з аранхонімами;
- фразеологічні одиниці ентомонімами;
- фразеологічні одиниці з малаконімами;
- фразеологічні одиниці з іхтіонімами ;
- фразеологічні одиниці з батрахонімами;
- фразеологічні одиниці з герпетонімами;
- фразеологічні одиниці з орнітонімами[30, с. 152].

Усі ці групи є активними та часто вживаються у мовленні. Аналіз використання зоонімічних назв показав, що найбільш уживанішими є назви домашній, свійських тварин ніж диких, а тим паче екзотичних. Останні абсолютно не характерні для буденного життя українського та польського народів. Саме тому не є популярними та активно вживаними.

Для фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом властивим є явище синонімії. Характерною також є риса варіантності. У порівнянні із варіантністю і синонімією, риси антонімії й полісемії використовуються значно рідше. Випадки омонімії взагалі не були виявлені.

Абсолютно усі зооніми мають співвідношення із чоловічими або жіночими образами. Часом вони виражають прототипи подружньої пари, у яких є чітке виокремлення самця і самиці. Відповідно самець є вираженням чоловічої статі, а самиця жіночої. Деколи у фразеологічних значеннях поміж переносним значенням подружньої пари може виступати дитина в образі тварини-дитичати. Тут вже самицю можна віднести до

материнського прототипу, а ссавця до батьківського. Відштовхуючись від цих ролей і виникають семантичні значення та конотації. У виражених у фразеологічних одиницях пари-родини мають зазвичай самця-чолвіка, який трактується позитивно у мові , а самиця-мама мають дещо інше тлумачення. Це можна простежити на прикладі свійських та домашніх тварин: кінь та кобила (koń і kobyła), півень та курка (kogut і kwoka). Є припущення, що це може бути пов'язаним із патріархальним устроєм українського та польського суспільства[65, с.15].

Метафоричним виразом із компонентом тварини можна точніше і влучніше передати думку, зміст та свої емоції. Особливої емоційності та експресивності фразеологічні одиниці надають лайкам, прокльонам та побажанням зла.

Культура і традиції міститься у фразеологічних одиницях, а також звичаї, обряди, релігійні уявлення, навіть частини історії і історичних постатей, битви входять до їх складу. Можна дізнатися взагалі невідомі факти про життя народу як із усної народної творчості, так з фразеології.

Мовний антропоцентризм відображений у фразеологічному матеріалі. У світовій ієрархії людині відведено центральне місце, навколо людини обертається увесь Всесвіт. Це стало зрозумілим, відштовхуючись від гіпероніма zwierzę. Проте Бог є провідним , потім людина і тварина. Людина відводить собі місце у центральному шарі: посередині між верхнім Божественним пластом та нижчим тваринним світом. Людям властиві як низькі риси , що вважаються негативними, так і високі позитивні ознаки духовності, що характеризують безпосередньо Божественне начало.

Таким чином, виокремлюється ще одне твердження чому негативно забарвлених характеристик більше і вони переважають. Наділення тварин негативними характеристиками певною мірою дає людині можливість піднятися над примітивним тваринним світом.

Більшість згадуваних тварин у давній фразеології відігравала для слов`ян роль тотемів. Вони потужно закріпилися у крилатих висловах.

Після аналізу матеріалу, можна стверджувати, що позитивна чи негативна характеристика тварини складається під впливом певних факторів. Основним вважається вплив міфологічного уявлення та фольклористики народу. Якщо ж тварина в уявленні народу пов'язана із потойбічним світом чи нечистими силами, характеризує себе поривами злості, вона обов'язково асоціюватиме себе негативно і матиме відповідні конотації. Такими тваринами у польській та українській картині відображення світу є вовки, змії, ворони та орли. Їм властиві диявольські символічні значення. Деякі тварини тісно пов'язані із Богом і відповідно мають позитивне асоціативне значення – корова, голуб, ягня. Трапляється і так, що деколи одна тварина може перебувати у взаємодії із Богом, а у іншому фразеологічному виразі – із дияволом. Наприклад образ коня має як позитивні, так і негативні утотоження. За народними віруваннями, негативними у фразеології є конотації тварин, що перебувають нижче всього, тобто ближче до низу, пекла (kret,zmija), а найпозитивнішими виступають ті, що наближені до Бога, верху, неба, раю (jaskółka, gołąb). Провідну роль відіграє також колір забарвлення та окрас тварин. Білі птахи відповідають поняттю щастя, добра, успіху та вдачі (łabędź, gołąb, biała kokosz). Чорні птахи та звірі пророкують біду, нещастя та невдачу (kruk, wrona, czarna kokosz) [72, с.125].

На формування мовного образу тварини безпосередньо впливає спостереження людини. Риси, що пов'язані з твариною, метафорично переходять на людей. Цей процес вказує на важливість тварин у житті людини. У межах слов'янської традиції свійські і домашні улюбленці найпопулярніші, а екзотичні тварини передають тільки стереотипні явища. Адже для слов'ян екзотика дуже далека і про неї відомо тільки за переказами.

Досить часто у фразеології можна знайти явище протиставлення. Антонімічно контрастні риси особливою семантикою наповнюють

фразеологічну одиницю. Візьмемо для приклада соловейка, який за семантичним значенням є протилежний чижеві, горобцеві і воронові, бо винятково мелодійно співає. Протиставляються образи слона, який метафорично є величезним, і мухи, що за розміром крихітна; зайця і кобили; зайця і лева (несміливий – відважний).

Антропоморфний характер несуть у собі фразеологізми. Це означає, що вони використовуються для зображення психоемоційних та фізіологічних станів людини, а також висловлюють інтенсивність, міру, кількість і просторово-часові показники. Часом дають таку характеристику:

–достаток, багатство (wół, krowa , koza, bóbr, owca, kura);

–убогість, зубожіння (pies, wilk, mysz, ptak; „важке життя” pies, wilk, zwierzę, niedźwiedź);

–інтелектуальні здібності („розум” kruk, ptak, „нерозумність” kot, koń, wół, krowa, kozioł, koza, cap, osioł, świnia, baran, zając, ptak, kura, indyczka, gęś, cietrzew, gawron, wrona);

–риси характеру (веселий – ryba, сумний – słowik, злий –wilk, pies, świerczek, zwierzę, byk, wół, tur, jeź, wydra, lwica, żmija, jaszurka, ледачий – koń, szkapa, роботящий, працьовитий – koń, wół, mrówka, доброта – bóbr);

–зовнішній вигляд (худорлявий – kobyła, szkapa, szcur, wydra, śledź, гарний – łabędź, негарний – szkapa, kobyła, wydra, mała, сильний, кремезний– wół, byk, koń, niedźwiedź, lew, tygrys, słoń, smok, sokół, orzeł, великий за розміром – wół, byk, koń, niedźwiedź, słoń, delfin, маленький, нікчемний – mysz, mucha, kot, komar) [75, с.100].

Що стосується звуків, які видають тварини, то людина у більшій мірі негативно їх сприймає (квакання жаби). Незважаючи на негативне сприйняття звуків тварин, пташки викликають захоплення. Адже їх цвірінькання звучить як пісня. Проте не завжди. Каркання ворони чи сороки не є приємним і викликає жахливі емоції, бо пророкує неприємні відчуття.

Можна зробити висновок, що фразеологізми-зоонімі надають фразеологізмам яскравого значення, вони емоційно забарвлюють та насичують зміст. Фразеологія викликає широкий ряд асоціацій, бо метафора відіграє провідну роль у створенні сталих виразів. Фразеологізми із зоонімічними назвами характеризуються подвійним смисловим значенням. Також необхідно підкреслити подібність польської фразеології із фразеологією української мови.

Висновки

Фразеологія вважається безцінним надбанням народу. Прислів'ями, приказками, крилатими висловами та жартівливими говіркми народ передає буденне життя, вкладаючи частину своєї ментальності і культури. Ці вислови збагачені емоційним ставленням людини до певного явища чи предмета, характеристикою із змістом метафоричного значення. Лаконічно виражені фрази з повсякденного життя усталюються та передаються нащадкам із покоління в покоління.

Надзвичайно важливим є вживання фразеології у мові, що передається влучними та лаконічними фразами метафоричного значення. Завдяки ним мова набуває нового забарвлення. Слід звернути увагу, що кожен письменник вживає засоби виразності у написанні творів.

Фразеологія як розділ мовознавства вивчає усталені мовні звороти. У цій галузі мовознавства досліджуються стійкі вирази за походженням, структурою, роллю у мові, взаємозв'язком з іншими мовними одиницями. Кожна метафорична фраза збагачена унікально цінною інформацією.

Кожна галузь людського життя віддзеркалюється у фразеології. Таким чином передається оцінка зовнішності, порівняння рис характеру, стосунки між людьми, самопочуття та стан мовця.

Жива народна мова найбільше збагачує фразеологію. Вона є безцінним і невичерпним джерелом інформації. Таким чином, за нею можливо досліджувати історію, постаті і дати.

та знань. У казках про тварин та птахів сови – переважно мудрі та розважливі, а в повір'ях вони лиховісні. Крик сови – своєрідний символ нічної таємничості. Вважалося: якщо пугач кричить на будинку, то хтось там помре: "Sowa na dachu kwili, umrzeć komuś po chwili ". Ще з часів Київської Русі існує повір'я: якщо у вікно вдариться сова — невдовзі або дім згорить, або помре його господар. Якщо розглядати символ з позитивної сторони – це знак мудрості, обізнаності та досвіду у Західній Європі ще з 20 століття. "Мудрий як сова ", або ж " Sowa huczy, choć ją nikt nie uszy" – кажуть слов'янські народи .

Сокил, можна сказати, у народному фольклорі є антонімом до сови. Він характерується силою духа, міцністю та молодістю. Дуже часто він є символом молодого кремезного парубка: "Знати сокола по польоту, а доброго молодця по походці ". Ще кажуть, порівнюючи на прикладі птахів, так : " Sowa, choćby pod niebiosa latała, sokołem nie będzie" . " Choćby kto świat obszedł kołem, nie będzie z sowy sokołem " – доводить нам обізнаність сови та молодий дух сокола, ми кажемо що сова низько літає проте багато знає. Часто порівнюють двох людей на прикладі пташок, дають характеристику досвідченій та необізнаній людині." Sowy z sokołem w jeden rząd nie włożysz " – дві абсолютно різні натури. Звертаючи увагу на зовнішність, можна почути вираз "orli nos" – "орлиний ніс" – тонкий з горбинкою ніс.

"Ptasie mleko" закорінилося у фразеології польської мови для опису затишного, безтурботного місця, може описувати благополучне життя , людина отримує все, чого прагне [59, с. 315] .

Отже, слов'янські народи дуже близько спостерігали за природою та поведінкою птахів ще з прадавніх часів. Саме через це у фразеологічних зв'язках ми спостерігаємо відбитки повір'їв, порівнянь та символіки, що із ними пов'язані.

самостійно зволожувати сльозами очі. Люди, помітивши це явище, чітко підмітили його і метафорично перенесли на характеристику поведінки людей. "Krokodyle łzy" тобто крокодилячі сльози про удаване, нещире співчуття кому-небудь з приводу певної ситуації. Легенда трактує крокодилячі сльози дещо відходячи від підступної характеристики страшного хижака. Вона говорить, що крокодил дуже навіть вразлива і здатна до співчуття тварина. Проковтнувши жертву, його настільки корить совість, що з печалі він починає плакати, проливаючи рясні сльози [40, с. 83].

Слони – гігантські тварини. Вони мешкають у гущавинах джунглів, тропіках, а саме – Азії та Африці. Людей вражають розміри, адже вага тварини перевищує вагу людини у десятки разів. Робити чи роздувати із мухи слона – перебільшувати, гіперболізувати. Муха і слон значно відрізняються розмірами та вагою, виступають антонімічними одиницями у поданій фразеологічній одиниці. Гігантський та незграбний, часом неповороткий слон великих габаритів характеризує людей, яким не вдається правильно виконувати роботу. Вираз "zachowywać się jak słoń w składzie porcelany " – завдавати шкоди навколишнім речам або неправильно вести себе з певними людьми. Іноді про людей, які не вміють тримати виделку, ніж і загалом за усталеними правилами етики поводити себе за столом. Поводитися як слон – про фізичну, часом психічну незграбність: впустити щось, розбити , спіткнутися чи не ввічливо повести себе за певної ситуації.

Оскільки тварина велика і масивна, відповід її рухи не залишаються непоміченими. Вона, переходячи із місця на місце, створює звуки, часом потужні і голосні. Тому "chodzić słońcem", тобто пресуватися, топтатися як слон кажемо про голосні, важкі кроки людей.

За будовою слон величезний, а відповідно не вразливий. Має товсту шкіру, що надійно захищає тварину від зовнішнього середовища. Зважаючи

на те, серед яких умов він живе, впевнено можна ствердити, що шкіра тварини товста і надійна. Палюче сонце, дощі, кущі і гілки у тропічних лісах та зарослях джунглів не вражають її. Міцна шкіра надійно витримує усі зміни погоди незалежно від пори року. "Słonia skóra/cera" називають твердою, нечуттєвою, грубою шкірою.

Не помітити слона неможливо. Це очевидно, відштовхуючись від розмірів тварини. Причиною цього став вираз "не розгледів/не помітив слона". Так кажуть про неуважну людину [40, с. 381].

Таким чином, праслов'янам було відомо мало інформації про екзотичних тварин тому що територія проживання та клімат відповідно не давали можливості екзотиці. Проте із плином часу люди, крок за кроком, дізнавалися все більше і більше інформації про таких цікавих і водночас далеких тварин. За переказами та історіями, а також переїздами інформація поширювалась між людьми. Вони передавали один одному інформацію, порівнюючи із традиційними мешканцями тваринних представників. Абсолютно відрізняючись від тварин, що мешкають на території сучасної України та Польщі, екзотичні мешканці особливо викликають цікавість.

3.3. Група фразем "Рептилії"

Плазуни, рептилії та риби є близькими для слов'ян. Вони мешкають поряд із людиною, а деякі види із них перебувають у взаємодії. Візьмемо земноводних, до яких належать жаби, ропухи і саламандри. Вони вважаються найпоширенішими, що походять від істот, які залишили водне середовище мільйони років тому.

В українській та польській фразеології поширеним компонентом є жаба. Науковці стверджують, що жаба закоренилася у фразеології як символ гордовитості, завищеної самооцінки, хвалькуватості, жадібності і настирливості. За зовнішнім виглядом тварина холодна, слизька і неприємна, адже завжди перебуває у вологому середовищі. Кажуть, що

холодна жаба сидить під серцем, або ж жаба душить, дере про, характеризуючи неприємні життєві ситуації, важкі труднощі. До речі, холодна жаба є насправді. Часто чуємо: "замерз як жаба" чи "холодний як жаба". Спостерігаючи за твариною, можна зауважити її невеличкий розмір. Отож народ користується висловом "старій жабі по коліна", або "розміром із жаб`ячий скок", даючи оцінку чомусь невеличкому [39, с. 89].

Слід звернути увагу, що фразеологізми зазвичай формуються у повсякденному житті, тобто у розмовному середовищі. Існують такі наукові терміни як плаз, плазун, рептилія, що у мові вживаються як гад, гадина, гідь. Дуже часто вони стають компонентами фразеологізмів. "Gadzina, żmija" – метафори у фразеології, що негативно оцінюють підступну, нещирю, лицемірну і бридку особу зі злими намірами. Називаючи так людину, мовець узагальнює цілий ряд асоціативних комплексів, не виділяє одну конкретну рису. Бути злим " як гадюка підколодна" "złośliwy jak gadzina" означає безпричинну злість і негативні наміри. До речі у поданому вислові іменник зазнає граматичної трансформації і придатний до вживання як при оцінці жінки, так і чоловіка. Гад і гадюка – основні представники змій в українській і польській фразеології. Синонімічним до гадюки є змія: "jadotliwa żmija; wstrętna żmija". Прикметники у поданих виразах наголошують на конкретній характеристиці. "Носити змію під серцем" – мати душевний неспокій, тривогу, переживати і нервувати. "Як та змія, підповзе та й укусить", "скільки гадюку в пазусі не грій, вона тебе вкусить" – "hodować (wychodować) żmiję na własnym łonie" - народна мудрість, що застерігає від змій та дає показує їх з негативної сторони. Гадючим кодом називають групу людей зі спільними ворожими намірами.

Змії – рептилії, що мають вкрите лускою тіло. Вони мешкають як на суші, так і у воді. Традиційно змій розділяють на отруйних, що використовують отруту при полюванні, і неотруйних, що власним тілом

вбивають жертву, задушують її. Далеко не усі види змій є небезпечними для людини, проте переважна більшість із них мають негативну славу. Плазуни заворожують і водночас лякають. Протягом багатьох десятиріч років люди мешкають поряд із ними. Особливо вражають їхні поблискуючі очі, здатність пересуватися без ніг, роздвоєний язик і лускуватий покрив шкіри. Ці властивості зацікавили людину, адже вони дають змогу блискавично нападати і вражати жертву за допомогою отрути чи прудких навичок. Саме тому образ гадюк у народній творчості посідає одне із провідних місць. До речі, неоднозначно різне ставлення до змій та вужів, навіть у межах одного етнічного регіону, сильно варіюється і може різко відрізнятись.

Незважаючи на те, що вуж у фразеології належить до представників гадюкових, він не несе негативно забарвлених метафоричних компонентів. Слід не плутати "вуж" в українській мові і "wąż" польською мають дещо різне значення. Українською мовою вуж – один із роду гадюкових вид, що є миролюбивою і корисною змією, польською мовою співзвучне слово "wąż" загально називає усіх представників змій. Метафорично вуж передає верткість і гнучкість рептилії: "Вуж не пролізе; звиватися вужем". Польською мовою маємо такий вираз: "Mieć węży w kieszenie" , тобто не мати грошей [40, с. 56].

Риби є знайомими для людства з прадавніх часів, вони годують людей. Рибальство завжди було актуальним і залишається дотепер. Проте раніше рибачки полювали на риб з метою годування родини, тепер цей процес часом приносить виключно задоволення.

Компонент-символ риби має чимало значень. Він ототожнюється із поняттям млявості, дає характеристику тихій людині, часом безвільній і безхарактерній. Вона чітко і наполегливо не відстоює свою точку зору і по житті пливе за течією. Не має конкретної позиції у житті. Таке значення відбивається у крилатому вислові "ні риба ні м'ясо" – безвольний,

безхарактерний, пасивний у всіх сферах життя. За своєю природою риби спокійні, абсолютно безмовні і не створюють жодних звуків. Це звертає на себе увагу, цікавість людей призвела до дослідження цього виду рептилій. "Milczeń jak ryba", тобто мовчати як риба – не вимовляти ні слова, бити тихим і непомітним. "Dzieci i ryby głosu nie mają" – дають оцінку людині, якій немає що сказати, котра не промовляє ні слова і абсолютно не комунікує із оточенням.

Звертаючи увагу на розміри риб, зрозуміло, що вона може бути абсолютно різною в залежності від виду. Розглянемо спершу великі розміри цієї групи водних тварин. Образ великої риби людська уява передає з чимось величним, кращим, винятковим. Отож великою рибою величають впливову людину, від рішення яких залежить багато чого. Так кажуть про людину, що стоїть на високій посаді. Вона презентує себе керівником, директором, контролює усі важливі питання. Зазвичай людина уявляє, що найкраще риbam, які проживають глибоко під водою. Від цього вірування походить вираз "велика риба шукає де глибше, а чоловік (людина) – де ліпше". Так говорять, коли є прагнення змінити життя на краще, зробити вагомий внесок у розвиток майбутнього; інколи для виправдання своїх вчинків. Глибока вода у поданому виразі означає безпечне місце зі спокоєм. Адже чим глибше вниз водоймищ, тим спокійніше, затишніше, відсутня течія, як на поверхні.

Проводячи паралель рибі, що проживає у глибоких недосяжних водах, у польській мові існує відповідник "gruba ryba". Він вживається до поважних людей, характеризує вельми шановного. Така людина викликає і страх, і повагу, і визнання одночасно. Найчастіше у руках такої людини влада, а також багать підлеглих. Він зазвичай є впливовим начальником чи політиком.

Вода є першоелементом язичницької свідомості, їй надавали велич очищувальної сили. Велику роль відіграє середовище, де мешкають риби.

Риба може мешкати як у чистій, так і у каламутній воді. Це зумовлено багатьма факторами. Серед важливих концептів мовної картини світу є водоймище для мешкання риб. Мутна, брудна вода не є приємною для людини. Отож пішло таке твердження: "Ловити рибу в каламутній воді". Воно означає мати вигоду з яких-небудь обставин, користуючись чиймись труднощами. Не несе позитивного значення. Такий вираз має декілька версій походження. У байці Езоп ловив рибу, шумно каламутячи воду навколо закинутих сіток. Засліплена і оглушена риба не мала змоги рятуватися. Ще однією версією походження є традиційне рибальство сітками у закаламученій воді, де риба не уникає небезпеки.

Протиставленням каламутній воді є чиста, прозора. "Виводити рибу на чисту воду", – кажуть з давніх-давен про викриття не порядності, підступності і нечесності. На думку мовознавців, вираз походить від професійної лексики рибаків. Щоб риба не зійшла з гачка і не заплуталася у мулі чи водоростях, рибалки виводять рибу на відкриту чисту воду. Наприклад, такий вид в'юнів у прозорій воді стають незрячими.

Бувають ситуації, коли рибалки не можуть впіймати бажану рибу, а часом і взагалі жадного улову. Вони розчаровано кажуть: "на безриб'ї і рак риба", що польською звучить так: "na bezrybiu i rak ryba". У прямому значенні під час риболовлі це означає: риби не впіймали, то хоч добре що рак трапився. Проте трактуючи метафоричний вираз, мовознавці прийшли до наступного значення. Фразеологізм вживається для опису ситуації, коли не досягнуто бажане, а тільки частину вдалося зробити. Людина тішиться тим, що має. Задовольняється тим, що не зовсім підходить, не тим, що потрібно і не чого очікувала, але, порівнюючи із іншими можливими варіантами, не є найгіршим. Перефразувавши вираз кажуть так: "Коли немає нічого хорошого, радіймо тому, що є" [29, с. 42].

Існують фразеологізми, які не дають емоційної оцінки явищу чи предмету. Вони не описують і не порівнюють два об'єкти. Багато різних

ідіом тільки вводять нас в оману своєю образністю, нічого не підказуючи ні самими словами, які входять до їх складу, ні їх поєднанням. "Czuć sie jak ryba w wodzie" , що відповідно перекладається "почуватися як риба у воді". Значення сказаного розуміється буквально, не потребує жадного трактування адже і так все зрозуміло. Вода – природне середовище для проживання риб. Без води такі види тварин довго не проживуть. Для повноцінного функціонування вони потребують водойму. Отож почуватися рибою у воду означає відчуватися природньо, впевнено. Поданий вираз має на увазі, що хтось відчуває себе максимально комфортно і впевнено впевнено. Ніби ситуація а також час, місце і колектив – це природне середовище його перебування. Тобто вираз трактується буквально без жодного натяку і підтексту: комусь настільки може бути зручно, наскільки рибі у воді.

Специфічний покрив, у порівнянні зі звичними людині тваринами, має риба. Її слизьке, вкрите лускою тіло привертає особливу увагу. За зовнішнім виглядом риба незвичайна для людського ока: жабри, плавники і луска надають їй незвичайного образу. Покрив шкіри пристосований для зручного функціонування під водою. Образ слизького тіла закріпився у фразеології досить давно. Завдяки вологому, в'юнкому тілу, рибі завжди вміло вдається уникати небезпеки. "Вислизнув, як риба" – вживають вираз, коли людина впускає удачу, що була зовсім поряд.

Як не дивно поляки порівнюють міцне здоров'я із риб'ячим. Для українців цей вираз звучить дещо незвично, адже загалом фразеологія двох народів дуже близька.

Отже, спостережливість людини за навколишньою дійсністю створила чимало фразеологічних одиниць із елементами рептилій. Чимала частина фразеологічного фонду українського та польського народів створена завдяки буденному життю. Рептилії не такі близькі як домашні

улюбленці і свійські тварини, однак знаходять місце у функціонуванні мовлення.

3.4. Група фразем "Свійські та домашні тварини"

Люди дуже близько співіснують із тваринним світом і природою. Вони приручають тварин для власного задоволення, безпеки та годування сім'ї. Досить часто і продуктивно люди переносять риси, образи домашніх тварин на людей. Назви домашніх та свійських тварин у фразеології виявилися найбільш рухливими тематичними пластами. Узагальнені переносні значення, символи та образи тварин набули активного вживання для способу передачі алегорії на людину.

Кіт – надзвичайно близька тварина для українського та польського народів. Протягом століть живе поряд, навіть у домівках людей. Образ kota детально розглядається у мовознавстві обох країн. Наявність багатьох розробок дає змогу більш детально дослідити значення.

Християнська віра вплинула на європейців і вони розглядають образ кішки через релігійну призму. За повір'ям кішка створена Богом, але одночасно існує вірування, що вона породжена дияволом. Обидва твердження мають право на існування тому що поведінка тварини непередбачувана [36, с. 287].

Безперечно, кіт спритний. Він може бути тактовним, мудрим і лагідним, але уособлює темні сили, злі наміри, фальшивість, дикість і жорстокість. Тобто спритність проявляється в залежності від ситуації. "Kot zawsze pada na cztery łapy; rzuć, jak chcesz kota, a on zawsze na nogi padnie". Тиша і спокій властива котам "siedzieć jak kotka na murku; kotka język zjadła; iść kocią łapką".

У деяких регіонах Польщі, особливо у місті Люблін та його околицях чорну кішку називають "diabłem". Існує народна прикмета, що кіт такого кольору приносить невдачу. Окрім того, зовнішній вигляд тварини чорного окрасу нагадує постать диявола. Розглядаючи чорних котів,

взьмемо вирази "w nosy wszystkie koty czarne, każdy kot w nosy czarny, w nosy wszystkie koty szare/bure ". Чимала кількість традиційних вірувань уособлює у постаті kota диявола. Існують і ритуали, коли із душі kota виганяють злий дух: хвіст тварини затискають у розщепленій колодці. Із цього ритуалу походить польське прислів'я "brać koty w leszczoty", а також порівняння "skrzywił się jak kot, gdy mu ogon wkleszcza".

За іншою традицією, kota першого впускають у нову домівку. Господарі вірять, що він благословить житло на світле майбутнє. При народження худоби, поповненні у родині поляки кажуть: "Na kota suchoty, na psa uroki ". Українці мають подібне повір'я і щоб оминути зурочення і негативну енергетику кажуть: "Гикота, гикота, зійди на kota, а з kota на (ім'я), щоб минало всякого ".

Очевидним є зв'язок kota з мишею: "Grać się z kim jak kot z myszką; kotowi żart, a myszce śmierć". *Тварина швидка і спритна, а тому властивим для неї є біг* " biega jak kot zagorzały; biega jak kot w marcu; biegać/latać (za kim) jak kot z ręcherzem ".

Привертають на себе увагу гострі кігті. Вони сприяють розвагам тварини, а також полюванню " kocię pazurki; kotkowe swawole sprowadzają bole ".

Окрім прикмет, що стосуються чорного kota, існують інші, більш лояльні, але зі своїм конотативним значенням "porędzić/pogonić komuś kota; pogoda, że kota z domu by nie wypędził; wyгнаć/wypędzić (ciężko/żal) kota" [43, с. 201].

Пес став об'єктом лінгвістичного розгляду не менше ніж кіт. Його ототожнюють із вірністю як у польській, так і в українських мовах "wierny jak pies". Собака – товариш людини у першу чергу, проте "буває кусливим від життя". Як у давні часи, так і зараз пес охороняє людину. " Pies podwórzowy/łańcuchowy" – пес, якого тримають на ланцюзі, а також існує

поняття "pies pokojowy" – домашній улюбленець, тобто живе із людиною у помешканні. "Małe pieski gorsze od dużych, jak psy pokojowe zaszczekają, to się i brytany zrywają" оцінюють надокучливість собак маленьких розмірів поляки. Часом дивуються: "Domowe sobaki dopiero się kąsały, a zaraz się liżą".

Дуже часто домашні собаки протиставляються вуличним, дворовим, мисливським. Пуделі традиційно ніжні, домашні, близькі людині, антонімічними є до мисливських, які вважаються злими, потужними, серйозними, деколи агресивними і небезпечними "na kundlu deptaj, z brytany nie graj, nie trzeba, kundlu, tak się bardzo srożyć, zdjąć z kundla obraż, a na charta włożyć, skomli kundel, póki brytan na niego nie zaszczeka, więcej dogryzie psiarnia kundlów niż jeden brytan, zawsze to znać, co kundel, a co wyżeł".

Винятковим нюхом славляться собаки. Не даремно мисливці за допомогою псячої чуйки знаходять сліди, полюючи на тварин "pies kaczkę chwycił, a rap zjadł". Людську спритність і добре розвинуту інтуїцію називають "psi węch". Хороший нюх має людина, яка когось у чомусь підозрює, щось шукає і не даремно "węszyć jak pies" або "chodzi jak pies po jatkach".

Символічно собака має риси щирої відданості і люб'язності. Вона вірно віддає свою любов господареві. Різниться мудрістю, надійністю і непідкупністю "pies najprzychylniejsze człowiekowi zwierze, pies liże tego, kogo rad widzi (komu się raduje)". На жаль, деколи люди виявляються навіть грубішими від тварин. Розглядаючи вираз "psie przywiązanie, psia wierność" можна стверджувати, що відданість пса безумовно найщиріша і сліпа. Під значенням сліпа розуміється безкорисна любов пса до господаря. Трапляється так, що люди грубо поводяться із собаками, проте тварини не перестають їх любити "byś swemu psu i nogę uciał, przecie on za tobą pójdzie, leżeć u nóg jak pies".

"Służyć przed kim або komu na dwóch łapkach jak piesek " не містить позитивного значення. Адже слугувати комусь песиком – улесливо догоджати. " Baba mu psi" – зраджує ; "wierny pies ugryzie pana; pies się łasi, a kąsa " – про ненадійну людину. Отож разом із відданістю пес втілює риси лестоців і зрадництва [50, с.129].

Свійські тварини годують людину. Семантичне значення польських та українських фразеологізмів надзвичайно подібне. Ця ситуація зумовлена частиною спільної історії, географічним положенням та способом життя.

Образи коня і кобили походять із міфів. Кінь завжди був атрибутом родючості і смерті. В першу чергу голод і прожерливість прослідковується у образі коня: "móc zjeść konia z kopytami" означає бути надзвичайно голодним. Кінь має вигляд потужної, великої, енергійної тварини. Він швидко рухається "leci jak koń wyuzdany". Своєю силою слугує людям, допомагає вести господарство, орати землю. Важкою працею викликає у людей порівняння "naharować się/naorać się jak koń". У зв'язку із цим його асоціюють зі здоров'ям "zdrów jak koń ". Величава повільна хода відрізняє тварину від інших, передає риси пихатості "chodzi jak kolasowy koń; jakby go na złotego konia wsadził".

Коза і козел не є високоінтелектуальними тваринами. Їх образи у мовній картині світу майже однакові. Вони асоціюються із нечистою силою. "Patrzy jak kozioł na wodę". Дивитися як козел (баран) на нові ворота – безпричинно дивитися на щось або когось. Семантичне значення виразу абсолютно зрозуміле. З історичної точки зору фразеологізм дуже давній. Має таке походження: коли господарі виганяли худобу пастися зранку і заганяли ввечері, вона зупинялася перед ворітьми і розглядала їх. " Mieć kozła na szole " – образитися, насупитися, виразити незадоволення.

Люди цінують труд коня, а також поважають саму тварину. Пошану вони виражають такими пареміями: "konia tanio nie seń, króla o mało nie

proś, nie ten konia dogodnie używa, co tanio, ale ten, co drogo płaci, baba tyle kosztuje, co piękny koń" [53, c. 125].

Оскільки коня високо поважають і цінують, не прийнято його позичати, давати внайми: "do konia, którego pożyczają, do pana, którym służy radzą, do wioski w złym sąsiedztwie – nie masz się do czego cisnąć, konia na pole nie pożyczaj, na bóg biorąc, drugim nie dawaj, konia nie pożyczaj, a niewieście nie wierz, daj komu konia, a sam siedź doma". Існували різні відмовки аби не ділитися конями: "dobry koń jest zawsze chory" деякі з них усталилися і функціонують самотійно: "nie mój koń, nie mój wóz, nie będę cię na nim wiózł".

Символом плодючості є кролики "mnożyć się, rozmnażać się jak króliki". Слід звернути увагу, що навіть і тепер кролик вважається вразливим і має слабкий імунітет. Його важко утримувати у зв'язку із чутливістю до хвороб "gdy chowo króliki i gołymbie, to się gonie pytać, jak się ma, ale czy jeszcze żyje". Існують види кроликів, які від природи мають червоні очі. Людина підкреслила цю деталь, звідси і пішло "oczy jak u królika" тобто „червоні”.

Кролик є швидкою твариною, який завжди біжить від небезпеки. Він є об'єктом полювання і зазвичай запуганий, рятуючись втечею "umyka się jako zając przed ogary". Завжди сполоханий і обачний "tchórzliwy jak zając".

Гуска у польській мові усталилася образом бідної на почуття, скупой, нещасної жінки "głupia gęś; drobnomieszczańska, prowincjonalna gęś; naiwna, parafialna, pospolita gąska". Вона є наївною і довіряє кожному "co papuga wyszczebiose, temu gąska uwierzy". Неохайна зовнішність жінки може викликати порівняння із обскубаною птахою "chodzi jak gęś poskubana". Недбалою може бути господиня, якій немає жодної різниці щодо власного господарства "radzić się/gospodarować jak szara gąska". Деколи пташку наділяють хитрими рисами, вона може бути образом спритної людини "wypędzisz gęś jedną dziurą, to powróci drugą; ona nie z tych gęsi, co dziobem drzwi otwierają" [33, c. 67].

Підводячи підсумок вживання фразем свійських і домашніх тварин, хочеться зазначити, що кількість та значення їх приблизно однакове. Кіт, собака, кінь, а також кролик і коза вживаються в обидвох мовах практично в однаковому значенні.

3.5. Група фразем " Дикі тварини "

У польській та українській мовах представлена невелика кількість фразем, що базуються на групі диких тварин. Метафоричні властивості диких тварин не є так багатими як свійських, оскільки люди значно ближче у контакті перебували із худобою та домашніми улюбленцями.

Семантичне значення зайця є дещо подібним до образу домашнього кролика. Як вже зазначалося раніше, кролик – ляклива і завжди переполохана мисливцями та їх собаками тварина. Вона зазвичай перебуває у русі, постійно кудись біжить не озираючись і рятуючись втечею " *użyka się jako zając przed ogary* ". Серце зайця б'ється у швидкому темпі, що пов'язано із постійним рухом . " *Strzelać do ludzi jak do zająca* " порівнюють безжальну поведінку людей і бездумно сказані слова.

Розум і кмітливість, а також мудрість і обдуманість дій поляки часто порівнюють зі старим зайцем " *zając stary wywodzi w pole ogary* або переманює на іншого зайця: " *mądry to zając, co na drugiego ogary sprowadzi*". Українці кажуть про набуту мудрості людину – стріляний заєць. Тобто розумний заєць вводить в оману мисливських собак. Спостерігаючи за поведінкою зайця, вчені помітили таку закономірність: щоб замаскувати свої сліди, тварина, по-перше, спритно бігає, а, по-друге, закручує стежки навколо кущів і дерев по декілька разів щоб замаскувати свій шлях. Від мисливців пішов такий вираз, який набув широкого вжитку у повсякденному житті: " *kto dwa zająca goni, żadnego nie uchwyci , nie złapie*". Абсолютно зрозумілим є значення. Погнавшись за двома зайцями, не спіймаєш жодного, оскільки робити дві справи одночасно – неможливо.

Надійним порятунком зайця від мисливців є втеча "uciekać/zmykać jak zając, umyka się jako zając przed ogary, zając ucieczką bezpieczny, lew stawieniem się i mężnością". Швидкість та стрімкість зайця знайшло місце у абсолютно переносному значенні до роботи "coś (zwykle jakaś robota, praca) nie zając (nie usieknie)". Так кажуть про справи, які можуть почекати, не термінові до виконання. Народ каже так: "Nie zając, nie usieknie ; baba nie zając, nie uciecze , zając łapki liże, gdy uciecze" [23, с.64].

Мовознавець І.О. Голубовська у своїх працях стверджує, що в українській мові семантичне значення зайця перейшло на полохливу, залякану, боязку людину. "Заяча душа, заячий характер, заяча натура", – кажуть про несміливу людину. Поляки виражаються про таких: "Zajęcza skóra; serce, zajęcze poty/strach , tchórzliwy jak zając".

Отож символом боягузтва є заєць. На противагу зайцеві у фразеології виступає сміливий та відважний лев "Iwu zdechłemu zając brodę skubie, i zajączek wtenczas śmiały, kiedy lew w klatce". Антонімами протиставляються два анімалізми, щоб гостро підкреслити розбіжність.

З давніх часів вовк у фразеологізмах виступає символом відчуженості і зла. Ю.О. Мільошин, досліджуючи метафоричне походження значення тварини, охарактеризував його злим, жадібним, жорстоким, лицемірним, брехливим та кровожерливим. З часів середньовіччя тварина є символом злості і нечисті. У тваринному світі він символ свободи і самостійності. Слов'яни вважали тварину символом воїнської доблесті, проте за часів християнства символіка зазнала чималих змін. Вовк живе далеко від людей, є відчуженим. Його семантичне значення є антонімічним до собаки, котра добра, ласкава і мешкає серед людей.

У язичництві постать вовка тісно пов'язувалася із Перуном. Воїни часто вдягалися у вовчі шкури, а згодом із запровадженням християнства

тварин почали знищувати. За Біблією вовк – втілення лицемірності і брехні. Вовк протиставляється вівці, яка вважається лагідною і наївною "wilk w owczej skórce". Вовком в овечій шкурі називають людей, котрі видають себе не за тих, ким є насправді, вони криють свої злі наміри. Хитрість і лють одночасно криються у семантичному значенні назви тварини "na postawie baranek, ale lis (wilk) na myśli ; wilk chowany, przyjaciel jednany, żyd chrzczony-nierewny ". "Ходить мовчки , а кусає по-вовчи", – кажуть про підступну людину. "Із вовком жити – по-вовчому вити" про людей, які перейняли поведінку, жести і манери інших із соціуму; змінилися у погану сторону.

Традиційним та релігійним святом у Польщі є день усіх святих, що святкують 1 листопада. Свято має глибокі язичницькі корені. За народними повір'ями у цей день розгулює нечиста сила, оскільки вшановується пам'ять покійників. Забороняється згадувати вовків в темний період доби, бо вважається тільки думка про тварину викликає нечисті сили та віщує біду. Ці традиції і вірування закріпилися у виразах "nie wywołuj wilka z lasu , o wilku mowa, a wilk pode drzwiami (tuż) ; o wilku mowa, a wilk już tu ". " Про вовка промовка, а він із лісу; не виводи вовка з лісу; про вовка промовка, а вовк у хату; щоб вовка придобрити, то краще звати його Вова ", – усталилося в українській мові. Це свідчення того, що люди боялися хижака і намагалися у будь-який спосіб уникати зустрічі із ним.

"Вовче серце " мають злі люди, котрі не вміють співчувати іншим і підтримувати у важких життєвих ситуаціях. А "піти вовчою стежкою" означає підло поступити. Такий виразом часто називають злодіїв і грабіжників.

Вовки живуть у лісі, де мають годувати себе самостійно. Ці дикі тварини асоціюються у людини з постійним голодом "wilczy głód; drapieżny, krwiożerczy, zjadły, zgłodniały, żarłoczy wilk , już to głód, gdy wilk wilka kąsa, weźmie się wilk do człowieka, jak mu w lesie głód dopieka ", адже

вовки постійно у пошуках здобичі. Порівняння апетиту із вовчим вказує на його надмірність "wilczy apetyt". Українці кажуть, що напав вовчий голод, тобто безмірне бажання поїсти.

"Jak wilk nie głodny, to się i krowie ogonem kłania; trudno sadzać wilka na barana, jak je syty" характеризує звірячий апетит, хоча насправді у поданих фразеологізмах вкладено злість вовчої натури. Образ вовка навіює страх і боязнь: "kto się wilka boi, niech do lasa nie chodzi; straszne wilki za górami". "Вовка боїшся – у ліс не ходи; у лісі вовки виють, а на печі страшно; всі на вовка йдуть, а близько не підступають", – кажуть українці [25, с. 271].

Тварина за зовнішнім виглядом міцної статури, швидка та стрімка. Завжди у пошуках здобичі, а тому не тільки люди овіяні страхом несподівано зустріти вовка "jeleń, kiedy wilka zoczy, od smakowitej paszy od razu odskoczy".

Дивитися вовком "patrzeć/popatrzeć/spoglądać wilkiem; jak wilk komu z oszu patrzy" означає дивитися озлоблено, з-під лоба, тримаючи злість на когось. Часом так кажуть у метафоричному значенні про людей зі злими намірами.

Про вовків існує чимало легенд, фразеологічних одиниць, а також казок. Наприклад Казка про Вовка та семеро козенят у метафоричному значенні показує вовка підступним та хитрим. Він ввів в оману дітей-козенят, коли Мама-коза відійшла за молоком, з наміром їх з'їсти.

Лисиця – підступна і хитра дика тварина "liszka chytra", що відомо ще із дитячих казок і народної мудрості. Вона спритно користується ситуацією, не втрачаючи часу. Завжди повертає справи так, як корисної їй. Користується чужою добротою і щирістю. Тварина обачлива та обережна, а ще отримує задоволення від власної спритності. Нічого не змінить хитрої натури "liszki tylko sierść odmieniają, nie obuczaje".

Лисиця завдає шкоди господарству "liszka kur nie niecha" , крадучи свійських тварин та їжу. "Liszce kury dać pilnować" означає довірити справу сторонній людині, котра обов'язково підставить. "Kto chodzi za lizką, tyn jado pod miską" означає, що ніколи неможна довіряти і покладатися на лисицю, адже вона зробить так, як вигідно їй [4, с.570].

Ведмідь є кремезним і масивним, а також мудрим і сильним "silny jak niedźwiedź". Як правило якщо не зачіпати ведмедя, то він абсолютно нейтральної позиції. Не завдає шкоди людині.

Антонімічним значенням у фразеологічному виразі ведмідь протиставляється зайцеві "łatwość zająca niedźwiedź złamać może". Адже, як було згадано вище, заєць – втілення остраху, а ведмідь – поважності та врівноваженості. Вираз "łapy by u niedźwiedzia" вказує на грубість, важку ходу. "Jak niedźwiedź głośnie, to aż w krzyżach trzaśnie" підкреслює масивну потужність тварини, а також її рухів і звуків.

За зовнішнім виглядом тварина велика, ходить незграбною ходою. Косолапим ведмедем називають людину, яка не рівно рухається, зі скривленою ходою "poruszać się jak niedźwiedź; wyglądyć prawdziwym niedźwiedziem". Людей, що не наділені талантом чути такт музики, а також вдало співати кажуть, що на вухо наступив ведмідь, а поляки невдалий танець порівнюють із рухами ведмедя "tańczy jak niedźwiedź".

Масивність тварини підкреслено у виразі "z szwagrem na zająca, z bratem na niedźwiedzia".

Відомо багато випадків приручення людиною ведмедя. Так наприклад під час другої світової війни ведмедиха жила разом із солдатами. Досі існують згадки про неї не тільки у вигляді переказів, а також фотознімки та відеоролики. З цих життєвих дійсностей походить вираз "skacze jak niedźwiedź na łańcuchu". Доведено, що ведмедя можна підкорити, приручити "niedźwiedzia gdy przemożesz, za nos wodzić możesz, i niedźwiedź musi w taniec, wzięwszy na nos kaganiec , gdzie trąbią niedźwiednicy, tańczą niedźwiedzie".

Ведмедем можуть називати невиховану особу "być/okazać się niedźwiedziem; zachowywać się jak niedźwiedź".

Усім відомо як ведмеді люблять мед ."Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano, a kiedy od miodu, tedy ogon " – даним виразом показано любов і потягу до улюбленого, перед чим не можна встояти [4, с. 492].

Отже, проаналізувавши фразеологічні одиниці диких тварин, що тваринний світ досить різноманітний. Людина порівнює риси тварин зі своїми, дає емоційну оцінку. Варто зауважити, що паремії української та польської мов назв диких тварин подібні між собою, а у деяких випадках можуть бути протилежними.

Висновки

За проведеним дослідженням відомо, що українці та поляки мають подібні фразеологічні одиниці оскільки їх народи між собою історично пов'язані. Слов'яни мають спільну історію, розвиток мови, народні традиції, етнос та релігію. Це призвело до спільних рис бачення світу.

Географічна близькість територій двох країн відповідно супроводжується кліматичною подібністю. Тут мешкають схожі види тварин. Класові групи тварин, птахів та комах України і Польщі максимально схожі між собою. Люди з давніх-давен тримають свійських тварин для годування родини та домашніх улюбленців для задоволення.

Полювання та рибальство годують людину. Ці дві сфери розвиваються із давніх-давен до сьогодні. Мисливці спостерігають за дикими тваринами, їх поведінка завжди закономірна. Риси, часом зовнішній вигляд, в залежності від покриву, вкореняється та у метафоричному значенні переноситься на людину. Рибаки спостерігають за середою мешкання та специфікою поведінки риб і теж утворюють власні метафоричні вислови. Семантика таких фраз переносного значення переходить у щоденне спілкування.

Екзотичні тварини дещо далекі для українців та поляків. Африка та Азія достатньо далеко від слов'янських земель. Проте уявлення про екзотичних мешканців існують дуже давно. Асоціативні значення пави, слона, папуги, жирафа, крокодила та страуса абсолютно збігаються в українській та польській мовах. Крок за кроком інформація про них поширювалася та викликала особливу цікавість.

Тваринний світ досить різноманітний, але поляки та українці за рахунок географічної близькості мають спільних мешканців. Отож людина ототожнює риси характеру, поведінку і зовнішність із ними. Паремії українських і польських мов дещо різняться, але, як правило, дуже схожі, а навіть часом ідентичні між собою. Семантичне значення фразеологічних одиниць із анімалістичним фрагментом у слов'янських народів подібне.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі розглянута семантична структура та вивчена семантика фразеологізмів. Був проведений порівняльний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом тварин у польській та українській мовах, розглянуто їх семантичне і конотативне значення, а також особливості вживання. Досліджено джерело походження метафоричного значення фразеологічних одиниць.

Детальний аналіз та порівняння фразеології з аніمالістичним компонентом польської та української мов було проведено на основі робіт та праць відомих мовознавців.

Для успішного досягнення мети дослідження були дотримані усі завдання. Перш за все, фразеологія була детально розглянута як розділ науки про мову. На порівнянні праць багатьох відомих мовознавців наука досліджувалася впродовж тривалого періоду часу. Їх роботи мають розбіжності, оскільки кожен науковець висуває свої твердження.

Визначено національно-культурну специфіку фразеологізмів в польській та українській мовах, адже кожна країна, кожний народ має власні специфічні символи. Конотативне значення будь-якого предмета чи тварини, як показало дослідження, може абсолютно різнитися між народами. На це впливають такі фактори: менталітет, культура, історичні особливості, релігія та етнос. Бачення навколишнього світу відрізняється. Народ кожної країни має власну призму бачення світу.

Зроблена класифікація фразеологічних одиниць із аніمالістичним компонентом на певні групи. За проведеним аналізом фразеологізмів, вони поділені за територією проживання, зовнішнім виглядом та класами. Оскільки людина контактує із живим навколишнім світом з давніх часів, вона близька із тими тваринами, які мешкають спільно на певній території. Проживання окремих видів тварин на певній ділянці землі зумовлено багатьма факторами. Першим і найголовнішим є клімат та погодні умови. Адже тварини вибагливі і пристосовані до умов за рахунок покриття тіла та

іншим властивостям. Одним необхідна вода, висока вологість, тропіки, інші потребують сонця та пустель.

Висвітлено, порівняно та показані представлені групи фразеологізмів. Незважаючи на близькість територій, частини спільної історії та походження, слов'янські народи все ж таки мають розбіжності у трактуванні конотативних значень тваринного світу. Їх головні риси яскраво впадають у очі і підкреслені у метафоричних єдностях. Емоційна оцінка, вираження емоцій відбувається по-особливому відповідно до країни походження. Народи порівнюють загальні риси тварин максимально подібно, але вносять власні деталі. Вони зазвичай специфічні, власні та унікальні.

Деякі види тварин та птахів мешкають тільки на території окресленої держави і в жодному іншому місці не існують – осілі, неперелітні. Відповідно тільки окрема група людей із ними знайома. Для слов'ян дуже далекими, наприклад, є екзотичні тварини: жирафи, слони, ящірки та папуги. Очевидно, у сучасному світі люди легко подорожують по цілому світові, легко переїжджаючи із країни в країну, і вивчають культуру. Слід зауважити, що фразеологія формується із прадавніх часів, коли люди, загалом, вели осілий спосіб життя. Отож і про закордонних тварин мало що було відомо.

Розкрито символіку зоометафори у культурно-національній історії України та Польщі. Культура зазначених країн дуже подібна, як і релігія. Люди мають спільні корені, походження і предків. Таким чином, призма бачення навколишнього світу дуже не різниться. Проводячи паралель із східними державами світу, виявлено розбіжності у віруванні та релігії, що є причиною різного ставлення до тварин. У ісламі святою є кішка, у буддизмі – корова. У народів України та Польщі ці тварини живуть поряд із людиною як домашні тварини, свійська худоба. Таким чином, символічне значення зі століттями формується поколіннями і передається спадково із покоління у покоління.

З'ясовано поняття мовної картини світу та конотації. Було визначено, що мова є і залишається не тільки способом комунікації, а й інструментом

передачі інформації. Вона містить у собі фразеологічні одиниці, які є достатньо складним явищем. Адже у них закладені не тільки порівняльні компоненти, а й історично-сформовані відомості про специфіку розвитку народу. За фразеологічними одиницями можна вивчати і досліджувати історію, бо деякі із них містять історичні події, битви, походи, постаті; показують соціальні шари населення, відтворюють ставлення панів до челяді, ставлення селян до праці.

Вторинного значення словам, предметам, тваринам надають відповідно до життєвої позиції, економічного становища, соціального статусу, політичної ситуації у країні. Буденні фрази, емоції, порівняння швидко вкореняються у крилатих висловах – фразеологізмах, а також в усній народній мудрості – прислів'ях та приказках.

Досліджено конотативне значення фразеологізмів із зоонімами. Людина порівнює поведінку, зовнішній вигляд тварин, їх яскраві риси (що відрізняють від інших) із собою. У щоденному житті контакт із тваринами постійний, особливо з домашніми та свійськими тваринами. Слід звернути увагу також на те, що професійна лексика рибаків, мисливців, ветлікарів теж містить зооніми. Вони не обов'язково стосуються зовнішнього вигляду тварини, а середі перебування (водоймище, ліс, поля чи джунглі), способу життя та специфіки живлення. Такі вирази частково вважаються професійними, але метафорично передають усе значення.

Досліджено вплив семантики зоонімів на загальний зміст фразеології. Адже, незважаючи на так багато типів фразеологізмів, їх відповідного поділу та походження, у кожній мові світу існують фразеологізми із назвами тварин. Зумовлено це тим, людина за природними факторами мешкає на природі з-поміж тваринного світу. Тісно перебуває у контакті, вирощує, розводить худобу, приділяє увагу домашнім улюбленцям та тішиться ними. У зв'язку з цим фразеологічні єдності із елементами анімалізмів є надзвичайно популярними у мовній картині світу.

Отже, за допомогою обґрунтування та аналізу відповідної літератури українських та зарубіжних вчених; на класифікації зоонімів за групами; на порівнянні, зіставленні здобутих фактів, узагальненні результатів дослідження; на узагальненні досліджених компонентів у фраземах відповідно їх походженню успішно досягнута поставлена мета дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія. - Харків: Вища шк., 1983 - 137 с.
2. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. - Харків: Вища шк., 1987. - 135 с.
3. Апресян Ю. Д. Избранные труды : в 2 т. / Ю. Д. Апресян. – М.: Языки русской культуры, 1995. – Т.І. – 472 с.
4. Білоноженко В. М., Винник В. О. Фразеологічний словник української мови. - К: Наукова думка, 1999. - Книга 1, 2.- 980 с.
5. Білоноженко В. М., Гнатюк С. І. Словник фразеологізмів української мови. - К: Наукова думка, 2003. - 1097 с.
6. Біріх А.К., Мокієнко В.М., Степанова Л.І. Російська фразеологія.
7. Историко-этимологический словарь / За ред. В.М. Мокієнко.- 3-е изд., Испр. і доп.- М., 2005.
8. Блумфильд Л. Язык / Л. Блумфильд ; пер. с англ. Е. С. Кубрякова, В. П. Мурат. – М. : Прогресс, 1968. – 608, [1] с.
9. Вальчук В. А. Польська компаративна фразеологія у порівнянні з українською / В. А. Вальчук // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 1993. – Вип. 24. – С. 16–21.
10. Великий енциклопедичний словник (Словник сучасної російської літературної мови) в 17-ти т. - М., 1950-1965
11. Вендіна Т. І. Вступ до мовознавства. Навчальний посібник для педагогічних вузів / Т. І. Вендіна - М.: «Вища школа», 2001.
12. Виноградов В.В. Про основні типи фразеологічних одиниць у російській мові. – М.,1987.
13. Гудков Д. Б. Межкультурная коммуникация : [лекционный курс для студентов РКИ] / Д. Б. Гудков. – М. : Изд-во МГУ. – 2000. – 120 с.
14. Гура А.В. Символіка тварин у слов'янській народній традиції. М., 1997. –318 с.

15. Дем'яненко Н. Б. Польські фразеологічні одиниці на позначення ментальних властивостей людини: структурно-семантична та формально-граматична характеристики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.03. „Слов'янські мови” / Наталія Борисівна Дем'яненко. – К., 2003. – 23 с.
16. Добровольський Д.О. Национально-культурная специфіка во фразеологии // Вопросы языкознания. – 1997. - № 6.
17. Добролюба Г. М. Місце кота на українській фразеологічній печі / Г. М. Добролюба // Мова і культура. – 2005. – Вип. 8. – Т. V: Національні мови і культури в їх специфіці і взаємодії. – С. 237–242.
18. Добролюба Г. М. Місце кота на українській фразеологічній печі / Г. М. Добролюба // Мова і культура. – 2005. – Вип. 8. – Т. V: Національні мови і культури в їх специфіці і взаємодії. – С. 237–242.
19. Еккерт Р.Р. Историческая фразеология и лингвострановедение // Russistik.- 1990.- № 2.
20. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7-ми т. / О. С. Мельничук та ін. – К. : Наукова думка, 1982 – 2006.
21. Зайченко Н.Ф. Лексико-семантична група «найменування тварин» та її фразеообразовательні можливості в сучасній російській мові: Дис. канд. філол. наук.- Київ, 1983.
22. Историко-etimологічний словник / За ред. В.М. Мокієнко.- 3-е изд., Испр. і доп.- М., 2005.
23. Каян І. Л. Турецькі фразеологізми з компонентом-зоонімом у семантичному аспекті / І. Л. Каян // Сходознавство. – 2005. – Вип. 29–30. – С. 64–73.
24. Комлев Н. Г. Компоненты содержательной структуры слова / Н. Г. Комлев. – М. : Издательство Московского университета, 1969. – 192 с.
25. Кононенко В. І. Контрастивна граматики української та польської мов : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / В. І. Кононенко, І. В. Кононенко. – К. : Вища школа, 2006. – 391 с.

26. Левченко О. П. Безеквівалентна російська і українська фразеологія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” ; 10.02.02 „Російська мова” / О. П. Левченко. – К., 1995. – 23, [1] с.
27. Лекант П. А., Діброва Є. І., Касаткін Л. Л. Сучасна російська мова. Підручник для студентів вузів, що навчаються за спеціальністю «Філологія» - М.: Дрофа, 2002.
28. Миронова И. В. Зоометафора в свете антропоцентричности языка / И. В. Миронова // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / [под ред. И. А. Стернина]. – 2001. – С. 149–151.
29. Мокиенко В. М. Как с гуся вода / В. М. Мокиенко // Русская речь. – 1979. – № 4. – С. 42–45.
30. Неруш Г. І. Зіставний аналіз чесько-української анімалістичної фразеології // Зіставне дослідження української, чеської та російської мов. – 1987. – С. 152–181.
31. Пасюківська М. В. Образ змії, ящірки та дракона в польській мовній картині світу / М. В. Пасюківська // Мова і культура. – 2008. – Вип. 10. – Т.І (101). – С. 176–81.
32. Покровська І. Л. Національна специфіка семантики турецьких фразеологізмів з компонентом-зоонімом: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.13 / Покровська Ірина Леонідівна. – К., 2007. – 220, [1] с.
33. Проблеми зіставного вивчення української і польської фразеології // Нова педагогічна думка. - 1998. - №3. - С.67-70.
34. Радченко О. Р. Лингвофилософские опыты В. фон Гумбольдта и постгумбольдтианство / О. Р. Радченко // Вопросы языкознания. – 2001. – № 3 – С. 96–125.
35. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и мышление / Б. А. Серебренников. – М. : Наука, 1988. – 120 с.

36. Словарь образных выражений русского языка. /Авт.-сост. Т.С. Аристова, М.Л. 12. Ковшова, Е.А. Рысева, В.Н. Телия, И.Н. Черкасова. /Под ред. В.Н. Телия. – М.: Отечество, 1995. – 366 с.
37. Солодуб Ю. Этнокультурные паралели во фразеологии различных языков // Collegium. – 1993. – № 2. – С. 51–59.
38. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 141 с.
39. Толстой И. И. Славянская фразеология sub specie этнографии 1993. С 89 – 165.
40. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови у 2-х т.- К: Вища школа, 1984. - 687 с.
41. Ужченко Д. В. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / Д. В. Ужченко. – Х., 2000. – 18 арк.
42. Унук З. І. Словацька й українська фразеологія з компонентами-назвами метрологічних і грошових одиниць: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03 / Зоряна Ігорівна Унук. – Л., 2000. – 255 арк.
43. Федосов І.В. Фразеологічний словник російської мови. М.: - «Юнвес». 2003.
44. Федуленкова Т. Н. Соціокультурна інформація – імпліцитний код фразеологізма / Т. Н. Федуленко // Мова і культура. – 1998. – Вип. 2. – С. 144–145.
45. Фройд З. Вступ до психоаналізу / З. Фройд. – К., 1998. – 709 с.
46. Яффе А. Священні символи: камні і животні / Аніела Яффе // Юнг К. Г. Собрание сочинений. Психология бессознательного. История психологии в памятниках. – М. : Канон, 1994. – 320 с.
47. А. Krawczuk. Leksykologia i kultura języka polskiego. Т. 1-2. Kijów, 2011. Т. 1: Leksykologia, frazeologia, leksykografia. S. 248-272.

48. Anusiewicz J. Językowo – kulturowe definicje znaczeń wyrażen językowych / J. Anusiewicz // *Lingwistyka kulturowa. Zarys problematyki.* – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1995. – 180 s. – S. 117–150.
49. Cechy części ciała jako tworzywo semantycznej struktury związków frazeologicznych (na materiale gwarowym) // *PFPS: W 6 t.* / Pod red. M. Basaja, D. Rytel. Wrocław, 1982. T.1. S.135–143.
50. Co wiemy o frazeologii gwarowej // *PFPS: W 6 t.* / Pod red. M. Basaja, D. Rytel. Wrocław, 1988. T.4. S.129–135. 101 Treder J. Daniela Podlaska, Magdalena Zalewska - *Słownik Języka polskiego.* 2008 9. Wydawnictwo Szkolne PWN Sp. z o.o., Warszawa -2011.
51. Element animalistyczny w kaszubskiej frazeologii // *Język Polski.* 1955.
52. *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku.* – T. II: Współczesny język polski / [pod red. J. Bartmińskiego]. – Wrocław, Lublin: Instytut filologii polskiej UMCS, 2001. – 659 s.
53. *Frazeologia kaszubska a czeska i słowacka* // *PFPS: W 6 t.* / Pod red. M. Basaja, D. Rytel. Wrocław, 1985. T.2. S.189–195; *Ibid.* T.4. S.125–143. 99
- Idiomatyzmy frazeologiczne w gwarach malborskich w stosunku do języka ogólnopolskiego // *Prace Filologiczne.* 1974. T.25. S.397–406. 104 Krawczyk-Tyrpa A.
54. *Innowacje frazeologiczne współczesnej polszczyzny.* Poznań, 1989.
55. Katarzyna Giowicka. *Szkolny słownik frazeologiczny.* Wydawnictwo Polska Sp. z o.o., Warszawa 2009.
56. Krawczuk A. *Podstawowe zagadnienia frazeologii. Pojęcie frazeologizmu. Klasyfikacje frazeologizmów.*
57. Krawczuk A. *Wybrane zagadnienia poprawności frazeologicznej. Innowacje frazeologiczne w języku polskim. Tendencje rozwoju polskiej frazeologii.* [W:] A. Krawczuk. *Leksykologia i kultura języka polskiego.* T. 1-2. Kijów, 2011. T. 2: *Kultura języka.* S. 388-421.

58. Kurkowska H., Skorupka S. Frazeologia. [W:] H. Kurkowska, S. Skorupka. Stylistyka polska. Zarys. Warszawa, 1959. S. 151-182.
59. Lewicki A. M., Pajdzińska A. Frazeologia. [W:] Współczesny język polski. Lublin, 2001. S.315-333.
60. Mosiołek-Kłosińska K. Poprawność frazeologiczna. [W:] Formy i normy, czyli poprawna polszczyzna w praktyce. Red. K. Mosiołek-Kłosińska. Warszawa, 2001. S. 90-95.
61. Nowakowska A. Podstawowe pojęcia frazeologii. Status jednostek frazeologicznych w obrębie konstrukcji wielowyrazowych. [W:] Wrocław, 2005. S. 19-45.
62. O pewnych cechach odróżniających frazeologię gwarową od frazeologii języka literackiego na przykładzie związków frazeologicznych z komponentem chodzić . Wrocław, 1988.
63. Pajdzińska A. Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji. Lublin, 1993.
64. Pajdzińska A. Wielonurtowość współczesnych badań frazeologicznych. 2004. S. 27-38.
65. Pajdzińska A. Związki frazeologiczne nazywające akt mowy. Wrocław, 1988.
66. Pięcińska A. Co raz wejdzie do głowy – już z niej nie wyleci, czyli frazeologia prosta i przyjemna. Kraków, 2006.
67. Pięcińska A. Podręcznik dla szkół wyższych. Kraków, 2003. S. 175-179.
68. Pięcińska A., Przybylska R. Związki frazeologiczne; Przysłowia. [W:] R. Przybylska. Kraków, 2004.
69. Rybicka E. Nie taki diabeł straszny. Podręcznik frazeologii polskiej dla obcokrajowców. Kraków, 1993.
70. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego : w 2 t. / S. Skorupka. – Warszawa : Wiedza Powszechna, 1975.

71. Tokarski R. Językowy obraz świata a niektóre założenia kognitywizmu / R. Tokarski // *Etnolingwistyka*. – 1998. – № 9–10. – S. 7–23.

72. Uwagi o chronologii zachodniosłowiańskiej frazeologii dialektalnej (na przykładzie kaszubskim) // *PFPS: W 6 t.* / Pod red. M.Basaja, D.Rytel. Wrocław, 1988. T.4. S.125–130. 102 Ibid. S.125–143

73. Węgrzynek K. Związki frazeologiczne w Wielkim słowniku języka polskiego. [W:] *Nowe studialeksykograficzne*. Red. P. Żmigrodzki i R. Przybylska. Kraków, 2007. S. 87-100.

74. Wodiczko M. Oj, ta frazeologia! [W:] *Polszczyzna płata nam figle: Poradnik językowy dla każdego*. Red. J. Podracki. Warszawa, 1993. S. 223-239.

75. Żmigrodzki P. Pojęcie związku frazeologicznego wobec ustaleń teoretycznych współczesnego językoznawstwa; *Słowniki frazeologiczne*. [W:] P. Żmigrodzki. *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*. Katowice, 2003. S. 100-103; S. 187-192.

Резюме

В магістерській роботі порівнюється фразеологія з компонентами тварин польської та української мови, походження анімалістичних одиниць і специфіка вживання у кожній країні.

Проаналізовані фразеологічні звороти, а також прислів'я і приказки, семантика їх значення. Проведені паралелі між культурним сприйняттям, асоціативним значенням народів.

Досліджено семантичне значення кожної тварини, а також історія походження анімалістичної одиниці. Розглянуто значення анімалістичних компонентів у відповідному контексті фразеології, парадигма.

Описується типове, класичне семантичне значення анімалістичного компонента у польській та українській мовах. Висвітлюється різниця сприйняття відповідно до вірування, традицій та менталітету. Розкриті спільні риси у спершу започаткованому фразеологічному виразі та сучасній мові. Розглянуто початкове пряме та переносне значення анімалістичної одиниці, його розвиток у контексті народу відповідно до чинників, що на нього впливають. Територія проживання народу, географічне положення, клімат створює умови для проживання людей і тварин. Деякі анімалістичні одиниці переплітаються у контексті із зазначеними чинниками.

Фразеологічні одиниці з анімалістичним компонентом поділені відповідно до класів груп тварин з точки зору на їх спосіб життя, середу проживання. Відповідно до класів і груп досліджувалося метафоричне значення анімалістичного компонента. Проаналізовано семантичне значення.

Розглянута фразеологія як розділ науки про мову, її історичний розвиток. Досліджено символічне значення анімалістичних одиниць на території України та Польщі. Проаналізовано вплив фразеологічних одиниць з анімалістичним компонентом на загальну фразеологію.

Résumé

W pracy magisterskiej porówna się frazeologia z komponentem animalistycznym, jej pochodzenia i zasady użycia na terytorium Ukrainy i Polski. Analizowane są zwroty frazeologiczne i przysłowia, definicja ich znaczenia, skojarzenie w każdej kulturze. Podjęty jest temat znaczenia semantycznego każdego zwierza. Badana jest historia tworzenia rozwoju animalistycznej jednostki w kontekście frazeologii, jej paradygmat. Określa się typowe znaczenia semantyczne komponentów animalistycznych w języku polskim i Ukraińskim. Wyświetla się różnica znaczenia semantycznego i wspólne rysy we współczesnym języku oraz historycznym. Rozpatrywano jest pierwotne znaczenia semantyczne i jego rozwój w kontekście pewnej kultury, religii i narodu. Wyjaśnia się podział frazeologii z komponentem animalistycznym na grupy za klasami pochodzenia zwierząt, ich sposobem życia, terytorium zamieszkania, a również i stosunku do człowieka. Ze względu na przynależność do klasy oraz identyfikacji typów badano jest pochodzenie znaczenia metaforycznego. Analizowana jest głębokość znaczenia semantycznego nazw zwierząt.

Rozpatrywana jest frazeologia jak rozdział nauki. Jej kulturalna specyfika użycia w języku ukraińskim i polskim, tak że i rozwój historyczny. Wytłumaczenie znaczenia symbolicznego jednostek animalistycznych na terytoriach Ukrainy i Polski. Analizowano wpływ frazeologii z komponentem animalistycznym na ogólną treść frazeologii.

Resume

The thesis explains the theoretical meaning of phraseology as a part of science of language. The main approach consider, compare and illustrate meaning of phraseology with animal component in Ukrainian and Polish languages. The metaphorical meaning of every animal is different by using in every language. Animals are divided by classes. Every class of animal corresponds the type, which lives in certain territory, has own attitude of a human, way of eating and way of life.

It was found that the animals of every country are associated by people in different ways. This depends on a culture, mentality and worldview of a nation. Phraseology units and their semantic meaning are compared in using of Polish and Ukrainian people. As the territory are so close, they have many mutual secondary value.

The specific of using Slavic metaphorical expressions has own semantic meaning, which depends on every country. After research is installed that the same animals have same meaning among polish and Ukrainian people. The phraseology with animal component and its semantic meaning has valuable influence to the content of phraseology at all. The topological characteristic with semantic meaning of every group of animals in phraseology is analyzed.